

**НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ І
ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ
ННІ неперервної освіти і туризму**

ПОГОДЖЕНО

**Директор
ННІ неперервної освіти і туризму**

ДОПУСКАЄТЬСЯ ДО ЗАХИСТУ

**Завідувач кафедри готельно-
ресторанної справи та туризму**

_____ **Іван ГРИЦЕНКО**
(підпис)

_____ **Світлана МЕЛЬНИЧЕНКО**
(підпис)

«_____» _____ **2025 р.**

«_____» _____ **2025 р.**

БАКАЛАВРСЬКА КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

**на тему: «Волонтерський та соціальний туризм прифронтових регіонів
України»**

Спеціальність: 242 «Туризм і рекреація»

Освітня програма «Туризм»

Гарант освітньої програми

Ірина КУДІНОВА

(підпис)

**Керівник бакалаврської
кваліфікаційної роботи**

Ірина КОВАЛЬЧУК

(підпис)

Виконав

Микита ЛОЗИЦЬКИЙ

(підпис)

Київ – 2025

**НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ І
ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ**
ННІ неперервної освіти і туризму

ЗАТВЕРДЖУЮ

**Завідувач кафедри готельно-ресторанної
справи та туризму**

д.е.н., професор _____ Мельниченко С.В.

(підпис)

« ____ » _____ 2024 р.

ЗАВДАННЯ

до виконання бакалаврської кваліфікаційної роботи студенту

Лозицькому Микиті Юрійовичу

Спеціальність 242 «Туризм»

Тема бакалаврської кваліфікаційної роботи «Волонтерський та солідарний туризм прифронтових регіонів України»

Затверджена наказом ректора НУБіП України від: 29 жовтня 2024 р. № 1936 «С».

Термін подання завершеної роботи на кафедру до: 25 травня 2025 р.

Об'єктом дослідження є волонтерський та солідарний туризм як взаємопов'язані соціально-культурні, економічні та гуманітарні явища і форми суспільної діяльності.

Предметом дослідження є теоретичні основи, організаційно-економічні механізми, соціально-гуманітарні наслідки, проблеми та стратегічні напрями розвитку волонтерського та солідарного туризму з урахуванням їхніх проявів, викликів і потенціалу в Україні в період воєнного стану та повоєнного відновлення.

Метою дослідження є комплексний аналіз теоретичних засад, сучасного стану, проблем і перспектив розвитку волонтерського та солідарного туризму

з урахуванням їхньої ролі та специфіки функціонування в Україні в умовах воєнного стану та в повоєнний період.

Перелік питань, які потрібно розробити:

- ✓ Дослідити теоретичні засади, основні поняття та історію становлення волонтерського та солідарного туризму.
- ✓ Проаналізувати загальні характеристики розвитку волонтерського і солідарного туризму в Україні та оцінити роль міжнародної волонтерської допомоги країні.
- ✓ Оцінити сучасний стан, ключові форми та напрями розвитку волонтерського і солідарного туризму в Україні в умовах воєнного стану та на перспективу.
- ✓ Виявити основні проблеми, що стримують ефективний розвиток волонтерського та солідарного туризму в Україні.
- ✓ Обґрунтувати перспективні напрями та розробити практичні рекомендації щодо розвитку волонтерського та солідарного туризму в Україні, зокрема у контексті подолання наслідків війни та повоєнного відновлення.

Дата видачі завдання «1» грудня 2024 р.

**Керівник бакалаврської
кваліфікаційної роботи**

(підпис)

Ірина КОВАЛЬЧУК
(прізвище та ініціали)

**Завдання прийняла до
виконання**

(підпис)

Микита ЛОЗИЦЬКИЙ
(прізвище та ініціали студента)

**КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН ПІДГОТОВКИ ТА ЗАХИСТУ БАКАЛАВРСЬКОЇ
КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ**

№ з/п	Етапи підготовки та захисту кваліфікаційної бакалаврської роботи	Термін виконання	Примітки (фактично виконано)
1	Вибір теми кваліфікаційної роботи, підготовка завдання, складання плану, консультації з проведення дослідження	1 вересня – 30 вересня 2024 р.	
2	Підготовка та видача завдання	1 жовтня – 1 грудня 2024 р.	
3	Підготовка першого розділу роботи	1 грудня 2024 р. – 1 лютого 2025 р.	
4	Підготовка другого розділу роботи	2 лютого – 30 березня 2025 р.	
5	Підготовка третього розділу роботи	1 квітня – 5 травня 2025 р.	
6	Підготовка висновків, списку використаних джерел та додатків. Оформлення роботи відповідно до встановлених вимог, передача на перевірку керівникові.	5-10 травня 2025 р.	
7	Доопрацювання роботи з урахуванням зауважень керівника	10-15 травня 2025 р.	
8	Перевірка роботи на академічний плагіат	16 травня 2025 р.	
9	Отримання відгуку керівника роботи	17-18 травня 2025 р.	
10	Отримання зовнішньої рецензії	19-20 травня 2025 р.	
11	Подача роботи на кафедру	20 травня 2025 р.	
12	Підготовка доповіді і презентації. Попередній розгляд та захист на випусковій кафедрі	20-25 травня 2025 р.	
13	Допуск бакалаврської кваліфікаційної роботи до захисту завідувачем кафедри	25 травня – 1 червня 2025 р.	
14	Захист роботи перед екзаменаційною комісією	відповідно до графіку	

РЕФЕРАТ

Лозицький М.Ю. «Волонтерський та солідарний туризм прифронтових регіонів України»: бакалавр. робота: спец. 242 «Туризм» /Лозицький Микита Юрійович; НУБІП України; кафедра готельно - ресторанної справи та туризму; керівник Ковальчук І.В.,– Київ, 2025.

Анотація. Дослідження присвячено вивченню волонтерського та солідарного туризму прифронтових регіонів України. У першому розділі розглянуто теоретичні засади формування волонтерського та солідарного туризму, зокрема визначено сутність основних понять і методи дослідження волонтерського та солідарного туризму, а також проаналізовано історію становлення волонтерського та солідарного туризму. Другий розділ містить аналіз сучасного стану волонтерського та солідарного туризму прифронтових регіонів України, який включає в себе загальну характеристику розвитку волонтерського та солідарного туризму прифронтових регіонів України, оцінку міжнародної волонтерської допомоги Україні та виділення ключових особливостей розвитку волонтерського та солідарного туризму у прифронтовій зоні України. У третьому розділі розглядаються проблеми та перспективні напрями розвитку волонтерського та солідарного туризму прифронтових регіонів України. Результати дослідження можуть бути використані для оптимізації розвитку волонтерського та солідарного туризму на досліджуваній території в умовах ведення бойових дій.

Ключові слова: *волонтерський туризм, солідарний туризм, волонтери, повномасштабне вторгнення, збройна агресія*

ЗМІСТ

ВСТУП.....	8
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ВОЛОНТЕРСЬКОГО ТА СОЛІДАРНОГО ТУРИЗМУ.....	12
1.1 Основні поняття волонтерського та солідарного туризму.....	12
1.2 Історія становлення волонтерського та солідарного туризму.....	17
1.3 Методи дослідження волонтерського та солідарного туризму.....	20
Висновки до Розділу 1.....	25
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ СУЧАСНОГО СТАНУ ВОЛОНТЕРСЬКОГО ТА СОЛІДАРНОГО ТУРИЗМУ ПРИФРОНТОВИХ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ.....	28
2.1 Загальна характеристика розвитку волонтерського та солідарного туризму прифронтових регіонів України.....	28
2.2 Оцінка міжнародної волонтерської допомоги Україні.....	32
2.3 Ключові особливості розвитку волонтерського та солідарного туризму прифронтових регіонів України.....	41
Висновки до Розділу 2.....	45
РОЗДІЛ 3. ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВНІ НАПРЯМИ РОЗВИТКУ ВОЛОНТЕРСЬКОГО ТА СОЛІДАРНОГО ТУРИЗМУ ПРИФРОНТОВИХ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ.....	48
3.1 Проблеми розвитку волонтерського та солідарного туризму прифронтових регіонів України.....	48
3.2 Перспективи розвитку волонтерського та солідарного туризму прифронтових регіонів України.....	62
Висновки до Розділу 3.....	73
ВИСНОВКИ.....	78
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	81

ВСТУП

Сучасний світ дедалі частіше стикається з глобальними та регіональними кризами, що висувають на передній план потребу в солідарності, взаємодопомозі та активній громадянській участі. У цьому контексті волонтерський та солідарний туризм набувають особливої ваги, трансформуючись із нішевих напрямів у потужні інструменти гуманітарного реагування, соціальної підтримки та міжкультурного діалогу. В Україні, особливо після повномасштабного вторгнення росії у 2022 році, ці форми туризму продемонстрували не лише свою життєздатність, але й виняткову важливість, мобілізувавши тисячі людей з усього світу та всередині країни на допомогу постраждалим, підтримку армії та участь у проектах відновлення. Волонтери та учасники соціальних програм відвідують різні регіони країни, надаючи допомогу, ділячись досвідом та сприяючи зміцненню громад, що підкреслює актуальність глибокого наукового осмислення цих явищ.

Волонтерський та солідарний туризм сьогодні є об'єктами пильної уваги як з боку науковців, так і практиків, оскільки вони відображають важливі суспільні тенденції та мають значний потенціал для вирішення актуальних проблем. Для України, яка переживає безпрецедентні виклики, пов'язані з війною та її наслідками, дослідження цих напрямів є особливо значущим.

Актуальність дослідження зумовлена кількома факторами:

- Зростання ролі волонтерської діяльності та соціальної взаємодії в умовах глобальних і національних криз. Так, сучасні виклики, зокрема пандемії, природні катаклізми та збройні конфлікти, демонструють критичну важливість волонтерства та соціально орієнтованих ініціатив. Досвід України яскраво ілюструє, як волонтерський рух, включаючи його туристичний компонент, стає потужною силою суспільного опору та підтримки.
- Нагальна потреба в дослідженні специфіки, масштабів та впливу волонтерського і солідарного туризму в Україні під час війни та у контексті повоєнного відновлення. Унікальна ситуація в країні вимагає аналізу нових форм волонтерського туризму (наприклад, "донат-туризму"), оцінки його

внеску в гуманітарну допомогу, підтримку внутрішньо переміщених осіб, психологічну реабілітацію та майбутню відбудову, а також визначення ролі солідарного туризму у підтримці вразливих верств населення.

- Недостатня теоретична розробленість та практична систематизація знань про волонтерський та солідарний туризм в українському науковому дискурсі, що полягає у існуючій потребі в комплексному дослідженні теоретичних засад цих видів туризму, їхньої історії становлення, сучасного стану в Україні, специфічних проблем (організаційних, правових, безпекових, фінансових) та обґрунтуванні перспектив їхнього подальшого розвитку в нових реаліях.

Метою дослідження є комплексний аналіз теоретичних засад, сучасного стану, проблем та перспектив розвитку волонтерського і солідарного туризму з урахуванням їхньої ролі та специфіки функціонування в Україні в умовах воєнного стану та в повоєнний період.

Для досягнення поставленої мети необхідно вирішити такі **завдання**:

- ✓ Дослідити теоретичні засади, основні поняття та історію становлення волонтерського та солідарного туризму.

- ✓ Проаналізувати загальні характеристики розвитку волонтерського і солідарного туризму в Україні та оцінити роль міжнародної волонтерської допомоги країні.

- ✓ Оцінити сучасний стан, ключові форми та напрями розвитку волонтерського і солідарного туризму в Україні в умовах воєнного стану та на перспективу.

- ✓ Виявити основні проблеми, що стримують ефективний розвиток волонтерського і солідарного туризму в Україні.

- ✓ Обґрунтувати перспективні напрями та розробити практичні рекомендації щодо розвитку волонтерського та солідарного туризму в Україні, зокрема у контексті подолання наслідків війни та повоєнного відновлення.

Об'єктом дослідження є волонтерський та солідарний туризм як взаємопов'язані соціально-культурні, економічні та гуманітарні явища і форми суспільної діяльності.

Предметом дослідження виступають теоретичні основи, організаційно-економічні механізми, соціально-гуманітарні наслідки, проблеми та стратегічні напрями розвитку волонтерського і солідарного туризму з урахуванням їхніх проявів, викликів і потенціалу в Україні в період воєнного стану та повоєнного відновлення.

Гіпотеза дослідження полягає в тому, що волонтерський та солідарний туризм в сучасній Україні, незважаючи на значні організаційні, законодавчі, фінансові та безпекові виклики, зумовлені війною, мають суттєвий, але ще не повністю реалізований потенціал. Вони можуть слугувати не лише інструментами надання негайної гуманітарної та соціальної допомоги, але й важливими чинниками довгострокового соціально-економічного відновлення, зміцнення міжнародної солідарності та формування позитивного іміджу країни, за умови розробки та впровадження ефективних механізмів державної підтримки, міжсекторної координації та національної стратегії їх розвитку.

Для вирішення поставлених завдань у дослідженні використовуються різноманітні **методи**, зокрема:

- Теоретичні: аналіз наукової літератури вітчизняних та зарубіжних авторів, нормативно-правових актів, програмних документів міжнародних організацій та українських інституцій; методи синтезу, узагальнення, систематизації, класифікації, порівняльного аналізу.
- Емпіричні: контент-аналіз звітів волонтерських, громадських та міжнародних організацій, публікацій у засобах масової інформації та соціальних мережах; узагальнення практичного досвіду функціонування волонтерських та соціальних туристичних ініціатив в Україні; вторинний аналіз наявних статистичних даних та результатів соціологічних досліджень (за їх доступності).

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що вони можуть бути використані органами державної влади та місцевого самоврядування, волонтерськими та громадськими організаціями, міжнародними гуманітарними місіями, суб'єктами туристичної діяльності та науково-дослідними установами для: розробки цільових стратегій, державних та регіональних програм підтримки й регулювання волонтерського та солідарного туризму; вдосконалення координації зусиль усіх зацікавлених сторін; створення ефективних механізмів залучення, підготовки та управління волонтерськими ресурсами; підвищення безпеки та ефективності волонтерських місій; інтеграції цих форм туризму до планів повоєнного відновлення та сталого розвитку України.

Робота складається зі вступу, трьох основних розділів, висновків, переліку використаних джерел. У вступі обґрунтовується актуальність дослідження, формулюються мета та завдання, визначаються об'єкт і предмет дослідження, висувається гіпотеза та описуються методи дослідження. У першому розділі розглядаються теоретичні засади формування волонтерського та солідарного туризму, їхні основні поняття та історичні аспекти становлення волонтерського туризму. Другий розділ присвячений аналізу загальних характеристик розвитку волонтерського туризму в Україні, оцінці міжнародної волонтерської допомоги та специфіці розвитку цього напрямку в країні. У третьому розділі виявляються основні проблеми та обґрунтовуються перспективні напрями розвитку волонтерського туризму в Україні. У висновках підводяться підсумки проведеного дослідження та робляться узагальнені пропозиції.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ВОЛОНТЕРСЬКОГО ТА СОЛІДАРНОГО ТУРИЗМУ

1.1 Основні поняття волонтерського та солідарного туризму.

Волонтерський туризм - це форма подорожей, під час яких люди відвідують інші країни або місця, щоб допомагати місцевим громадам або організаціям у виконанні соціальних, екологічних або гуманітарних завдань. Основні поняття волонтерського туризму включають громадський обмін культурами, екологічні ініціативи, надання допомоги місцевому населенню, підтримку розвитку спільнот і гармонійне співіснування з природою [25, 30]. Це явище ґрунтується на низці ключових понять, що визначають його сутність та спрямованість. Серед них важливе місце займає громадський обмін культурами, що передбачає не поверхнєве знайомство, а глибоке занурення у життя місцевих спільнот, сприяючи взаєморозумінню та руйнуванню стереотипів. Екологічні ініціативи в рамках волонтерського туризму можуть охоплювати широкий спектр діяльності – від прибирання територій та відновлення природних екосистем до участі в наукових дослідженнях та освітніх програмах з охорони довкілля. Важливим аспектом є надання допомоги місцевому населенню, що може мати різноманітні форми – від фізичної праці, як-от реконструкція будівель, до надання освітніх, медичних чи консультаційних послуг. Усе це спрямовано на підтримку розвитку спільнот, підвищення їхньої самодостатності та якості життя, а також на формування принципів гармонійного співіснування людини з природою. Учасники таких подорожей, надаючи безоплатну допомогу, не лише сприяють реалізації суспільно корисних проєктів, але й збагачують власний світогляд, розвивають навички співпраці, адаптації та міжкультурного розуміння.

Основні характеристики волонтерського туризму підкреслюють його унікальність. Насамперед, це поєднання туризму та волонтерства, що виходить за межі традиційного відпочинку, надаючи подорожі глибшого сенсу через можливість зробити особистий внесок. Це, у свою чергу, сприяє

розвитку соціальної відповідальності та формуванню етичного ставлення до подорожей та приймаючих культур. Взаємодія з місцевими громадами є невід'ємною частиною такого досвіду, дозволяючи глибше пізнати культуру, традиції та повсякденне життя людей. Різноманітність проектів є ще однією важливою рисою: вони можуть стосуватися охорони довкілля (захист зникаючих видів, відновлення лісів), освіти (навчання дітей або дорослих), медицини (допомога в медичних закладах), будівництва (спорудження шкіл, житла), допомоги тваринам у притулках тощо. Зрештою, участь у таких програмах значно сприяє особистому розвитку волонтерів, формуючи емпатію, толерантність, комунікабельність та вміння ефективно працювати в команді.

Типологія волонтерського туризму також є досить розгалуженою. Екологічний волонтерський туризм передбачає участь у проектах, спрямованих на збереження та відновлення природних екосистем. Солідарний волонтерський туризм (у вузькому сенсі, як вид волонтерської діяльності) фокусується на допомозі місцевим громадам у покращенні інфраструктури, наданні освітніх, медичних чи соціальних послуг. Культурний волонтерський туризм може включати участь у реставрації об'єктів культурної спадщини, організації культурних заходів або вивченні та документуванні місцевих традицій.

Переваги волонтерського туризму для його учасників численні: це і можливість зробити реальний, відчутний внесок у покращення життя інших людей чи збереження природи, і глибоке знайомство з культурою та традиціями, і розвиток особистих якостей та професійних навичок, і отримання унікального життєвого досвіду та незабутніх вражень, а також можливість знайти нових друзів та однодумців з усього світу.

Однак, при виборі волонтерських проектів важливо враховувати низку етичних міркувань та практичних аспектів. Необхідно ретельно обирати проекти, щоб вони відповідали інтересам, навичкам та можливостям волонтера. Слід бути готовим до того, що волонтерська робота може бути

фізично або емоційно складною. Надзвичайно важливо поважати культуру та традиції місцевих громад, до яких прибуває волонтер. Важливо також усвідомлювати, що не всі пропозиції волонтерського туризму є етичними. Необхідно ретельно перевіряти організації-посередники, щоб уникнути підтримки проектів, які можуть завдавати шкоди місцевим громадам ("туризм білого рятівника", що створює залежність або підсилює стереотипи), доквітлю, або ж використовуються для отримання прибутку без реальної користі для заявлених цілей. Волонтерські проекти повинні бути екологічно та соціально сталими, а діяльність організацій – прозорою, з чітким поясненням використання коштів та організації роботи. Волонтери, зі свого боку, повинні усвідомлювати свою відповідальність перед приймаючою стороною.

Пошук волонтерських проектів можливий через численні онлайн-платформи, міжнародні волонтерські організації, а іноді й через місцеві туристичні агенції, хоча до останніх слід ставитися з обережністю. Підготовка до волонтерської подорожі включає ретельне вивчення інформації про проект та організацію, підготовку необхідних документів, спорядження та медикаментів, ознайомлення з культурою та традиціями країни призначення, а також відкритість до нового досвіду та готовність до непередбачуваних ситуацій.

В умовах повномасштабної війни, розв'язаної Росією проти України (станом на травень 2025 року), волонтерський туризм в країні набув особливого значення та специфічних рис. Іноземні громадяни та українці з інших регіонів активно долучаються до надання гуманітарної допомоги (розподіл продуктів, одягу, медикаментів), підтримки дітей (освітні програми, психологічна допомога), допомоги тваринам (у притулках, евакуація), відбудови зруйнованого житла та інфраструктури, а також підтримки цивільного населення, що постраждало від бойових дій [22].

Особливою формою став так званий "донат-туризм", що передбачає спеціальні програми для іноземців, які поєднують екскурсійну складову (часто до деокупованих, але безпечних територій, або місць, пов'язаних з історією

опору) з можливістю особисто долучитися до волонтерської діяльності та надання допомоги. Такий підхід дозволяє іноземцям не лише побачити Україну, але й зробити реальний внесок у її підтримку та майбутню відбудову.

Вплив волонтерського туризму на Україну в умовах війни є багатогранним. Окрім прямої допомоги, він сприяє підтримці місцевих громад через відновлення інфраструктури та надання ресурсів, що може позитивно впливати на економічну та соціальну стабільність у постраждалих регіонах. Важливим є і психологічний аспект: присутність іноземних волонтерів демонструє міжнародну солідарність та підтримку, що може мати значний позитивний вплив на моральний стан місцевих жителів. Крім того, волонтери, повертаючись до своїх країн, стають носіями правдивої інформації про ситуацію в Україні, сприяючи поширенню об'єктивної інформації та руйнуванню дезінформаційних наративів.

Організація волонтерських турів в Україну в умовах війни вимагає особливої уваги до питань безпеки. Організатори повинні забезпечувати максимальну безпеку волонтерів, особливо в регіонах, що можуть зазнавати обстрілів, проводити ретельні інструктажі та надавати необхідне спорядження. Координація між волонтерськими організаціями, місцевою та центральною владою, а також міжнародними партнерами є ключовою для ефективного використання ресурсів та уникнення дублювання зусиль. Принципи етичності та прозорості є надзвичайно важливими, щоб уникнути будь-яких зловживань або шкоди приймаючим громадам.

Незважаючи на виклики та ризики, пов'язані з недобросовісними організаціями, культурним шоком, мовним бар'єром та, перш за все, безпековими загрозами, волонтерський туризм в Україні має значний потенціал для розвитку, особливо в контексті повоєнної відбудови. Необхідно створювати сприятливі умови для залучення волонтерів з усього світу, забезпечуючи їхню безпеку та ефективну роботу.

Теоретичні засади волонтерства, що включають принципи добровільності, безоплатності, суспільної користі, гуманізму, соціальної

відповідальності, рівності та недискримінації, а також самовираження та особистісного розвитку, повною мірою знаходять своє відображення у волонтерському русі в Україні. Правовою основою для цієї діяльності слугує Закон України «Про волонтерську діяльність».

Стосовно солідарного туризму, то він може перетинатися з волонтерським у своїх гуманістичних прагненнях. Солідарний туризм також є окремим напрямом, що спрямований на забезпечення доступу до відпочинку та подорожей для соціально вразливих категорій населення або на розвиток соціально менш забезпечених регіонів. Його основна мета – сприяння соціальній інтеграції, підвищенню культурного обміну та розвитку міжнародного співробітництва через туризм, а також покращення якості життя певних соціальних груп [25].

Теоретичні засади солідарного туризму формуються на перетині соціології, економіки, географії, психології та менеджменту. Ключовим є принцип соціальної справедливості та доступності, який наголошує на тому, що відпочинок та подорожі є не розкішшю, а важливим соціальним правом, яке має бути доступним для всіх верств населення, особливо для тих, хто має обмежені фінансові чи фізичні можливості (люди з інвалідністю, пенсіонери, малозабезпечені сім'ї, молодь, багатодітні родини). Це досягається шляхом надання пільгових цін, субсидування поїздок, організації спеціальних турів та програм.

Солідарний туризм сприяє соціальній інтеграції та згуртованості, дозволяючи людям з різних соціальних груп зустрічатися, спілкуватися та обмінюватися досвідом, долаючи соціальну ізоляцію. Він розглядається як інструмент соціального розвитку та добробуту, що може покращувати якість життя, створювати робочі місця в місцевих громадах, підтримувати місцевий бізнес та зберігати культурну спадщину. Незважаючи на свою соціальну спрямованість, солідарний туризм може бути економічно ефективним, створюючи попит у міжсезоння та в регіонах з низькою туристичною

активністю, та має розвиватися на принципах стійкості, враховуючи соціальні та екологічні аспекти.

Важливе значення надається психологічному добробуту та здоров'ю, оскільки відпочинок дозволяє зняти стрес та відновити сили. Також солідарний туризм сприяє культурному збагаченню та освіті, надаючи можливість знайомитися з різними культурами, традиціями, історією та новими ідеями.

Розвиток солідарного туризму потребує значної підтримки з боку держави (через законодавство, фінансування, створення інфраструктури) та громадських організацій, які часто виступають ініціаторами та реалізаторами соціальних туристичних програм. До видів солідарного туризму традиційно відносять дитячо-юнацький, молодіжний (студентський) туризм, туризм для людей похилого віку та туризм для людей з особливими потребами. Він є важливим інструментом соціальної політики, спрямованим на покращення якості життя вразливих груп та зміцнення соціальної єдності.

1.2 Історія становлення волонтерського та солідарного туризму.

Основними етапами розвитку волонтерського туризму є:

1. Перший етап - зародження волонтерського руху як суспільного явища - припадає на ХІХ ст. У той час місіонери, лікарі та вчителі подорожували по світу з метою надання допомоги всім потребуючим. ХІХ ст. також вважається періодом зародження міжнародного руху Червоного Хреста, передумовою до створення якого стали події 1859 р. У 1859 р. відбулася битва при Сольферіно, яка вважається найбільшою битвою періоду австро-італо-французької війни. Саме тоді швейцарський письменник і підприємець Жан Анрі Дюнан став працювати над організацією допомоги всім постраждалим від цієї битви.

2. Другий етап - створення першої волонтерської міжнародної організації - включає середину ХХ ст. У 1958 р. після Другої світової війни у Великій Британії була створена саме така організація. 1961 р. вважається роком

заснування Корпусу миру, який пропагує зміцнення мирних і дружніх відносин між усіма народами світу. Ця неурядова організація була заснована за сприяння 35 президента США, Джона Фіцджеральда Кеннеді. Варто також зазначити, що, починаючи із середини ХХ ст., представники з різних країн світу почали активно брати участь у різноманітних як вітчизняних, так і міжнародних волонтерських програмах, таким чином сприяючи розвитку волонтерського туризму.

3. Третій етап - активна популяризація волонтерського туризму - сягає кінця ХХ ст. - початку ХХІ ст. У цей час волонтерський туризм відзначається значним рівнем свого розвитку, який зумовлений глобалізаційними процесами. У різних країнах світу стрімко почали з'являтися нові волонтерські організації та програми. Одним із напрямів розвитку волонтерського туризму у цей період стало пропагування ідей сталого розвитку та збереження навколишнього природного середовища. У 2000-х рр. волонтерство перетворилося на доступний вид діяльності для різних соціальних та економічних верств населення.

4. Четвертий етап - індустріалізація волонтерського туризму - охоплює сучасний період, тобто початок ХХІ ст. Волонтерство набуває все більшої популярності у таких груп населення як молодь та економічно-активне населення, які ґрунтовно підходять до планування та організації своїх подорожей. Четвертий етап розвитку волонтерського туризму включає використання онлайн-платформ для активного пошуку різних волонтерських ініціатив. Волонтерство також стає популярним у країнах, що розвиваються, і перетворюється там на дієвий інструмент підтримки та розвитку місцевих громад. На особливу увагу заслуговує волонтерський туризм в Україні, який набув значної популярності у лютому 2024 р. після повномасштабного вторгнення РФ. Багато представників з різних країн світу прибувають сюди, щоб продемонструвати свою солідарність, а також привезти гуманітарну допомогу, підтримати розвиток місцевих громад і надати допомогу у відновленні країни.

Варто зазначити, що розвиток волонтерського туризму корелює з потребами та викликами суспільства. Він набуває особливої популярності серед тих людей, які не лише ґрунтовно підходять до планування своїх подорожей, а й прагнуть зробити щось хороше для вирішення глобальних проблем людства.

Становлення і розвиток волонтерського туризму залежить від врахування багатьох аспектів. Одним з них є еволюція мотиваційних заходів. На ранніх етапах становлення волонтерського туризму стимулами до подорожей у людей були релігійні та моральні зобов'язання.

З роками стимули до подорожей видозмінювалися і до них почали відносити бажання кар'єрного зростання, культурного обміну, розвитку компетенції і прагнення до соціальної справедливості. Протягом останніх років мотивацією волонтерського туризму стали формування екологічної свідомості та бажання зробити внесок у збереження навколишнього природного середовища.

Інформаційні технології - ще один аспект розвитку волонтерського туризму. Адже Інтернет і соціальні мережі дуже полегшили процес пошуку інформації про різні волонтерські програми. Онлайн-платформи спрощують волонтерам процедуру пошуку тих проєктів, які відповідають їхнім сферам інтересів та компетенціям. І, напевне, найважливіше - використання інформаційних технологій сприятиме розвитку «віртуального волонтерства» та організації надання допомоги в онлайн форматі.

До аспектів розвитку волонтерського туризму належать і глобалізаційні процеси. Серед них на становлення волонтерської діяльності найбільший вплив мають природні катастрофи, збройні конфлікти та ін. Проте саме волонтерство відіграє ключову роль у забезпеченні допомогою всіх постраждалих громадян і сприяє відновленню зруйнованих інфраструктурних об'єктів. Доцільно згадати, що повномасштабне вторгнення РФ в Україну стало стимулом для розвитку волонтерської діяльності у країні.

Оцінюючи сучасний стан розвитку волонтерського туризму, варто згадати і про таке явище як "мікрволонтерство". Його суть полягає у тому, що люди забезпечують допомогою постраждалих лише протягом короткого періоду часу. У світі все більшої популярності починають набирати нові форми волонтерського туризму, зокрема "волонтерські фестивалі" та "волонтерські канікули". Більшість волонтерських організацій працюють над тим, щоб їхні проєкти враховували інтереси місцевого населення і спиралися на принципи сталості та етичності.

Необхідно розуміти, що волонтерський туризм продовжує розвиватися у врахуванням суспільних та інноваційних тенденцій, зокрема почастишали випадки неетичного та недобросовісного волонтерства. Така особливість волонтерської діяльності властива тим регіонам, де є нестабільна безпекова ситуація і волонтери, займаючись наданням допомоги, суттєво ризикують своїм життям. Тому волонтерський туризм має всі шанси перетворитися на важливий механізм реалізації концепції сталого розвитку.

1.3 Методи дослідження волонтерського та солідарного туризму.

Дослідження волонтерського та солідарного туризму є комплексним та багатограним процесом, який вимагає застосування синергетичного поєднання різноманітних дослідницьких методів для досягнення всебічного та глибокого розуміння цих суспільних явищ, їхніх рушійних сил, проявів та наслідків. Вибір конкретних методів залежить від поставлених завдань, об'єкта та предмета дослідження, проте зазвичай передбачає інтеграцію якісних, кількісних та комбінованих підходів.

Якісні методи дослідження відіграють ключову роль у вивченні мотиваційних аспектів, суб'єктивного досвіду учасників та глибинних соціально-культурних контекстів волонтерського та солідарного туризму. До таких методів належать, зокрема, глибинні інтерв'ю з самими волонтерами чи учасниками соціальних турів, організаторами відповідних програм, представниками приймаючих місцевих громад та експертами галузі. Цей

метод дозволяє отримати детальну, нюансовану інформацію про мотивацію до участі, особистий досвід, сприйняття впливу програм на індивідуальному та громадському рівнях [13].

Таблиця 1. Якісні методи дослідження волонтерського туризму

Якісні методи дослідження	
Інтерв'ю	детальна інформація про мотивацію, досвід та вплив волонтерського туризму.
Фокус-групи	загальні тенденції, проблеми та перспективи розвитку волонтерського туризму.
Етнографічні дослідження	емпіричні дані про поведінку волонтерів, взаємодію з місцевими громадами та вплив на соціальне та екологічне середовище.
Аналіз документів	інформацію про структуру, організацію та вплив волонтерського туризму.

Важливим доповненням є проведення фокус-груп, які через групову дискусію з волонтерами, учасниками соціальних програм або місцевими жителями допомагають виявити загальні тенденції, спільні проблеми, колективні уявлення та перспективи розвитку цих видів туризму. Етнографічні дослідження, що передбачають безпосередню участь дослідника у волонтерських програмах чи соціальних турах та включене спостереження за діяльністю учасників, їхньою поведінкою, взаємодією з місцевим середовищем та громадами, надають цінні емпіричні дані "зсередини" явища. Не менш важливим є аналіз документів, який включає вивчення звітів волонтерських та соціальних організацій, програм туристичних поїздок, чинного законодавства, стратегічних планів розвитку, публікацій у ЗМІ та інших текстових і візуальних матеріалів, що дозволяє зрозуміти структуру, організаційні засади та задекларований вплив досліджуваних форм туризму. Кількісні методи дослідження спрямовані на отримання репрезентативних даних, виявлення статистичних закономірностей та кількісну оцінку різних аспектів волонтерського та солідарного туризму. Основним інструментом тут виступають масові опитування (анкетування), що проводяться серед різних

цільових груп: волонтерів, учасників програм солідарного туризму, туристів загалом, місцевих жителів приймаючих територій.

Таблиця 2. Кількісні методи дослідження волонтерського туризму

Кількісні методи дослідження	
Опитування	статистичні дані про характеристики, мотивацію, досвід волонтерів та туристів, а також оцінку впливу волонтерського туризму.
Статистичний аналіз	тенденції, закономірності та зв'язки між різними факторами, що впливають на волонтерський туризм.
Економічний аналіз	оцінка економічного впливу волонтерського туризму на місцеві громади, включаючи створення робочих місць, збільшення доходів та розвиток інфраструктури.

Такі опитування дозволяють зібрати статистичні дані щодо соціально-демографічних характеристик учасників, їхньої мотивації, рівня задоволеності, оцінки впливу програм на особистість та громаду [11, 14]. Зібрані дані піддаються статистичному аналізу з використанням відповідного програмного забезпечення, що дає змогу виявити тенденції, кореляції, значущі відмінності та побудувати математичні моделі зв'язків між різними факторами. Важливим компонентом кількісних досліджень, особливо для оцінки практичної значущості цих видів туризму, є економічний аналіз. Він передбачає оцінку економічного впливу волонтерського та солідарного туризму на місцеві громади, включаючи розрахунок ефекту на створення робочих місць, зростання доходів населення та підприємств, розвиток інфраструктури, а також аналіз економічної ефективності самих програм [24, 28].

Для досягнення найбільш повного та об'єктивного розуміння складних феноменів волонтерського та солідарного туризму часто застосовують комбіновані (змішані) методи дослідження. Такий підхід дозволяє поєднати переваги якісних та кількісних стратегій, наприклад, використовуючи результати опитувань для виявлення загальних тенденцій, а глибинні інтерв'ю

– для детальнішого вивчення мотивації та індивідуального досвіду учасників, що стоять за цими тенденціями.

При проведенні будь-яких досліджень у цій сфері надзвичайно важливими є декілька загальних аспектів. По-перше, це дотримання етичних міркувань: отримання інформованої згоди від усіх учасників дослідження, забезпечення анонімності та конфіденційності отриманих даних, уникнення будь-якої шкоди чи дискомфорту для респондентів, а також виявлення поваги до місцевих культурних норм та цінностей. По-друге, ефективне дослідження волонтерського та солідарного туризму вимагає міждисциплінарного підходу, оскільки ці явища лежать на перетині соціології, економіки, географії, психології, культурології, екології та права. По-третє, необхідний глибокий контекстуальний аналіз, що передбачає врахування специфічних соціальних, економічних, політичних, культурних та екологічних умов, в яких відбувається розвиток волонтерського чи солідарного туризму в конкретному регіоні чи країні.

Специфічні напрями досліджень волонтерського туризму включають детальну оцінку його впливу. Соціальний вплив аналізується через вивчення змін у соціальній структурі місцевих громад, їхніх культурних цінностях, рівні життя, а також через оцінку впливу на соціальну інтеграцію, згуртованість та справедливість. Екологічний вплив передбачає дослідження змін в екосистемах, біорізноманітті, використанні природних ресурсів, а також впливу на екологічну свідомість та поведінку волонтерів. Економічний вплив, як зазначалося, стосується створення робочих місць, доходів, розвитку інфраструктури та місцевого бізнесу. Іншим важливим напрямом є дослідження мотивації та досвіду волонтерів: аналіз факторів, що спонукають до участі (альтруїзм, прагнення до особистісного зростання, культурний обмін), а також вивчення їхніх вражень, викликів, досягнень та впливу волонтерського досвіду на подальшу соціальну активність. Третій напрям – дослідження організаційних аспектів: аналіз структури та діяльності волонтерських організацій, оцінка ефективності їхніх програм та вивчення

етичних питань, пов'язаних із соціальною відповідальністю та сталим розвитком.

Специфічні напрями досліджень солідарного туризму також охоплюють оцінку його впливу: соціального (на якість життя учасників, їхню інтеграцію, психологічний добробут), економічного (ефективність програм, вплив на місцевий бізнес) та культурного (культурний обмін, збереження спадщини, міжкультурне розуміння). Важливим є дослідження мотивації та потреб учасників соціальних туристичних програм, включаючи фактори, що спонукають до участі, та специфічні потреби у послугах (проживання, харчування, транспорт, спеціалізовані послуги для людей з інвалідністю чи похилого віку). Організаційні аспекти включають аналіз структури та діяльності відповідних організацій, оцінку якості надаваних послуг (доступність, комфорт, безпека) та вивчення законодавчих аспектів регулювання солідарного туризму.

Сучасні тенденції в дослідженнях обох напрямів включають активне використання цифрових технологій для збору та аналізу даних (онлайн-опитування, аналіз контенту соціальних мереж), а також для поширення результатів. Зростає значення міждисциплінарних досліджень, що інтегрують знання з різних наукових галузей. Дедалі більшої популярності набувають партисипативні (за участі) дослідження, які передбачають залучення представників місцевих громад, волонтерів чи учасників соціальних програм безпосередньо до процесу дослідження, що дозволяє отримати більш об'єктивні, контекстуалізовані та практично значущі дані.

Таким чином, дослідження волонтерського та солідарного туризму є важливим напрямом наукового пошуку, результати якого сприяють глибшому розумінню цих явищ, оптимізації відповідних програм та політик, а також максимізації їхнього позитивного впливу на суспільство, економіку та довкілля.

Висновки до розділу 1

В даному розділі дипломної роботи було здійснено аналіз **теоретичних засад формування волонтерського та солідарного туризму**, висвітлено їхні сутність, характерні риси, історичні етапи становлення та методи дослідження.

За результатами аналізу можна сформулювати наступні **висновки**:

Поняття «Волонтерський туризм» визначено як форму подорожей, що поєднує відвідування інших місць з наданням допомоги місцевим громадам або організаціям для вирішення соціальних, екологічних чи гуманітарних завдань. Його ключові складові включають громадський обмін культурами, екологічні ініціативи, надання допомоги місцевому населенню, підтримку розвитку спільнот та гармонійне співіснування з природою.

Основними характеристиками волонтерського туризму є поєднання туризму та волонтерства, що надає подорожі глибшого сенсу, сприяє соціальній відповідальності та формуванню етичного ставлення до подорожей і приймаючих культур. Важливою рисою є взаємодія з місцевими громадами, різноманітність проектів (охорона довкілля, освіта, медицина, будівництво, допомога тваринам тощо) та значний внесок в особистий розвиток волонтерів.

Існує різна типологія волонтерського туризму, що включає екологічний, солідарний (у вузькому сенсі) та культурний напрями, кожен з яких сфокусований на певній сфері діяльності.

Переваги волонтерського туризму для учасників численні, зокрема: можливість зробити реальний внесок, глибоке знайомство з культурою, розвиток особистих якостей та навичок, отримання унікального життєвого досвіду та можливість знайти однодумців.

Водночас, важливо враховувати етичні міркування та практичні аспекти, такі як ретельний вибір проектів, готовність до труднощів, повага до місцевих культур та необхідність перевірки організацій задля уникнення неетичних практик, таких як "туризм білого рятівника", що може завдавати

шкоди або використовуватися для прибутку. Проекти мають бути екологічно та соціально сталими, а діяльність організацій – прозорою.

Пошук волонтерських проектів можливий через онлайн-платформи та міжнародні організації, хоча до місцевих туристичних агенцій слід ставитись з обережністю. Підготовка до подорожі вимагає вивчення проекту та організації, підготовки необхідних речей та ознайомлення з культурою країни призначення.

В умовах повномасштабної війни в Україні волонтерський туризм набув особливого значення, включаючи гуманітарну допомогу, підтримку дітей та тварин, відбудову та підтримку цивільного населення. Сформувався специфічний "донат-туризм", що поєднує екскурсії з волонтерською діяльністю. Вплив волонтерського туризму на Україну багатогранний: це пряма допомога, підтримка громад, психологічний вплив (демонстрація солідарності) та поширення правдивої інформації. Організація таких турів вимагає особливої уваги до питань безпеки, координації та дотримання принципів етичності та прозорості. Попри виклики, волонтерський туризм в Україні має потенціал, особливо для повоєнної відбудови. Теоретичні засади волонтерства (добровільність, безоплатність, суспільна користь тощо) повною мірою відображені у русі в Україні.

Солідарний туризм є окремим напрямом, спрямованим на забезпечення доступу до відпочинку для соціально вразливих категорій та розвиток менш забезпечених регіонів. Його головна мета – соціальна інтеграція, культурний обмін та покращення якості життя певних груп через туризм.

Теоретичні засади солідарного туризму базуються на міждисциплінарному підході, а ключовим принципом є соціальна справедливість та доступність, що передбачає розгляд відпочинку як соціального права та надання пільг чи субсидій.

Солідарний туризм сприяє соціальній інтеграції та згуртованості, є інструментом соціального розвитку та добробуту, може бути економічно ефективним та має розвиватись на принципах стійкості. Він також важливий

для психологічного добробуту та культурного збагачення. Розвиток цього напрямку потребує значної підтримки з боку держави та громадських організацій.

Історія становлення волонтерського туризму пройшла кілька етапів: від зародження волонтерського руху у ХІХ ст. (місіонери, Червоний Хрест), через створення перших міжнародних організацій у середині ХХ ст. (Корпус миру), активну популяризацію наприкінці ХХ – на початку ХХІ ст., зумовлену глобалізацією та акцентом на сталий розвиток, до індустріалізації у сучасному періоді, що характеризується плануванням, використанням онлайн-платформ та роллю у розвитку країн, що розвиваються, зокрема в Україні після повномасштабного вторгнення.

На розвиток волонтерського туризму впливають потреби суспільства, еволюція мотиваційних стимулів (від релігійних до екологічної свідомості та соціальної справедливості), розвиток інформаційних технологій (пошук програм, віртуальне волонтерство) та глобалізаційні процеси (природні катастрофи, конфлікти). Серед сучасних явищ – "мікроволонтерство" та нові форми ("волонтерські фестивалі"). Незважаючи на виклики неетичного волонтерства та безпекові ризики, волонтерський туризм має потенціал стати важливим механізмом сталого розвитку.

Дослідження волонтерського та солідарного туризму є комплексним процесом, що вимагає синергетичного застосування різноманітних методів. До основних якісних методів належать інтерв'ю, фокус-групи, етнографічні дослідження та аналіз документів, що дозволяють отримати глибинну інформацію про мотивацію, досвід та контекст. Кількісні методи включають опитування, статистичний та економічний аналіз, спрямовані на отримання репрезентативних даних та виявлення закономірностей і впливу. Часто застосовуються комбіновані (змішані) методи для повнішого розуміння.

Важливими загальними аспектами досліджень є дотримання етичних міркувань, міждисциплінарний підхід та глибокий контекстуальний аналіз. Специфічні напрями досліджень охоплюють оцінку соціального, екологічного

та економічного впливу, дослідження мотивації та досвіду учасників, а також організаційні аспекти. Сучасні тенденції включають використання цифрових технологій, посилення міждисциплінарності та партисипативні дослідження.

Підсумовуючи, дослідження волонтерського та солідарного туризму як суспільних явищ та форм подорожей є важливим напрямом наукового пошуку, результати якого сприяють глибшому розумінню їхньої сутності, розвитку, впливу на суспільство та довкілля, а також оптимізації відповідних програм і політик для максимізації їхнього позитивного потенціалу.

РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ СУЧАСНОГО СТАНУ ВОЛОНТЕРСЬКОГО ТА СОЛІДАРНОГО ТУРИЗМУ ПРИФРОНТОВИХ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ.

2.1 Загальна характеристика розвитку волонтерського та солідарного туризму прифронтових регіонів України.

Стан волонтерського туризму в Україні суттєво змінився, зокрема після повномасштабного російського нападу у лютому 2022 року. До повномасштабного вторгнення він був пов'язаний з екологічними проектами, допомогою в різноманітних культурних і соціальних заходах. Проте сьогодні волонтерський туризм в основному пов'язаний з війною та її наслідками.

До основних характеристик волонтерського туризму в Україні належать:

1. Переважання воєнної тематики: Більшість волонтерських ініціатив націлена на подолання наслідків війни. Волонтерам-туристам властиві емпатія і бажання особисто доєднатися до допомоги постраждалим та підтримати Україну.

2. Сфери діяльності:

- **Гуманітарна допомога:** Забезпечення продуктами, одягом, засобами гігієни, допомога з логістикою.
- **Відбудова та ремонт:** Участь у розборі завалів, ремонті пошкодженого житла, відновленні інфраструктури, зокрема на деокупованих територіях. Мова йде про Київську, Чернігівську, Миколаївську та Херсонську області.
- **Допомога медичним і соціальним закладам:** Робота з дітьми та внутрішньо переміщеними особами, підтримка лікарень.
- **Допомога тваринам:** Робота в притулках для тварин, які постраждали від воєнних дій.
- **Підтримка волонтерських центрів:** Допомога з організацією їхньої роботи, закупівля необхідних матеріалів і т. д.

3. Особливості організації: На сьогодні в Україні працюють різні офіційні волонтерські програми. Сюди належать "донат-тури" від Visit Ukraine, які запрацювали ще у 2023 р. Вони пропонують туристам екскурсії у поєднанні з волонтерством у постраждалих від військової агресії регіони. Також у країні діють різноманітні українські та міжнародні неурядові організації, благодійні фонди та неформальні волонтерські групи, у роботі яких беруть участь як українці, так й іноземці.

4. Мотивація волонтерів: Іноземці прибувають в Україну, щоб продемонструвати солідарність, надати якусь допомогу, побачити наслідки військових дій країни-агресора власними очима, поспілкуватися з місцевими жителями та військовими тощо.

5. Територіальне охоплення: Варто зазначити, що волонтерська діяльність розвивається по всій території країні. Проте в основному волонтерські тури, як правило, організовуються у відносно безпечних регіонах чи територіях, які були окуповані та зазнали значних руйнувань. Такими є Київська, Чернігівська, Сумська, Харківська, Миколаївська та Херсонська області, де потрібно відновлювати житло, складські приміщення, інфраструктуру та ін.

У західних регіонах країни волонтерська діяльність пов'язана з роботою із внутрішньо переміщеними особами (ВПО), наданням допомоги в гуманітарних хабах, соціальних центрах та ін.

6. Ризики та виклики:

- **Безпека:** Приїзд у країну, де є повномасштабна повномасштабна війна, створює велику небезпеку є дуже небезпечним через постійні постійні ракетні обстріли та відносну близькість до зони активних бойових дій.

- **Логістика:** Закритий повітряний простір створює перешкоди для організації створює туристам проблеми з добиранням до місця призначення.

- **Психологічне навантаження:** Волонтери постійно бачать людські смерті та значні руйнування житлових і нежитлових приміщень місцевого населення.

- **Відповідальність:** Важливим моментом у розвитку волонтерського туризму є недопущення його перетворення на "туризм катастроф", а допомога, яка надається, завжди була реальною та організованою.

7. Правовий аспект: Іноземці, які вже тривалий час допомагають українським Силам оборони чи займаються волонтерською діяльністю, отримують за спрощеною процедурою посвідки на проживання в Україні.

8. Різновиди волонтерської допомоги:

- **Короткострокові візити:** Велика кількість волонтерських турів представлені у вигляді коротких поїздок. Вони можуть ридати від кількох днів і до тижня. Ці тури включають не тільки волонтерську роботу, а й екскурсійну діяльність, яка передбачає знайомство з реальною ситуацією, яка склалася у країні, відвідуванням певних місць з дотриманням правил безпеки і т. д.

- **Довгострокове волонтерство:** Цей вид туризму передбачає те, що більше іноземних туристів приїжджають у країну на значно довший термін, зокрема на кілька тижнів чи навіть місяців, щоб взяти участь у конкретних проєктах або долучитися до роботи у тих чи інших організаціях.

- **"Вузькоспеціалізована" допомога:** Тут йде мова не тільки про надання загальної допомоги, але і про формування попиту на волонтерів конкретних спеціальностей, зокрема медиків, психологів, інженерів, будівельників, IT-фахівців, юристів, перекладачів і т. д.

9. Різноманітні організації та платформи: Прикладом цього є донаттури від Visit Ukraine, а також інші українські та міжнародні фонди і громадські організації, в яких працюють іноземні волонтери. Сюди відносять і великі міжнародні гуманітарні організації, і локальні місцеві ініціативи, виникнення яких було зумовлене повномасштабним вторгненням. Це можуть бути групи осіб чи поодинокі громадяни, котрі займаються евакуацією,

плетінням сіток, виготовленням окопних свічок, допомогою конкретним військовим підрозділам у тилу тощо.

Як правило, щоб отримати волонтерську допомогу, необхідно скористатися різними соціальними мережами, зокрема Instagram, Facebook, волонтерськими платформами вітчизняного та іноземного походження чи прямими контактами з безпосередніми волонтерськими організаціями.

11. Вимоги та очікування:

- Волонтери дуже часто мають самостійно покривати витрати на проїзд і проживання. Проте існують програми, які можуть надавати базове житло/харчування.
- Волонтерам потрібно дуже чітко розуміти всі можливі ризики, які пов'язані з безпекою, та слідувати інструкціям організаторів їхніх турів.
- У комунікації перевагою буде знання не англійської, а української чи російської мов.
- Для волонтерів важливими будуть психологічна стійкість та готовність працювати у складних умовах.

Тому волонтерський туризм в Україні залежить від потреб війни та суспільства і, можна сказати, відіграватиме значну роль у процесі повоєнної відбудови.

Отже, на сьогодні волонтерський туризм в Україні — це діяльність, яка зумовлена солідарністю та бажанням допомогти людям під час воєнного стану. Він включає подорожі і надання конкретної допомоги у відбудові території, гуманітарних проєктах та підтримці постраждалих громад в умовах підвищеної небезпеки.

2.2 Оцінка міжнародної волонтерської допомоги Україні.

Міжнародна волонтерська допомога Україні активно почала надходити у зв'язку з повномасштабним вторгненням росії 24 лютого 2022 р. Ця

допомога була як від окремих осіб, так і різних громадських організацій, діаспори тощо.

Основними напрямками міжнародної волонтерської допомоги є:

1. Гуманітарна допомога:

○ **Збір та доставка:** Волонтери з усього світу збирають та доставляють продукти харчування, медикаменти, засоби гігієни, одяг, генератори, спальні мішки та інші речі постраждалим цивільним, внутрішньо переміщеним особам (ВПО) і жителям прифронтових зон.

○ **Робота на місцях:** Іноземці-волонтери прибувають в Україну, щоб працювати у гуманітарних штабах, на складах, роздавати допомогу, евакуювати людей, надавати першу допомогу та ін.

○ **Підтримка центрів для ВПО:** Полягає в облаштуванні житла, забезпеченні харчуванням та необхідними речами.

2. Медична допомога:

○ **Медичні волонтери:** Лікарі, медсестри та парамедики приїжджають з усіх куточків світу в Україну, щоб працювати у лікарнях, мобільних шпиталях, надавати допомогу пораненим військовим і цивільним.

○ **Медичне обладнання та ліки:** Збір коштів та доставка необхідного медичного обладнання, ліків, витратних матеріалів.

○ **Навчання:** Іноземні фахівці організують для усіх бажаючих тренінги з тактичної медицини, першої допомоги і т. д.

3. Підтримка Збройних Сил України:

○ **Збір коштів та закупівля речей першої необхідності:** Волонтери організують збори коштів на закупівлю та доставку захисного спорядження (шоломи, бронежилети), тактичного медичного обладнання (аптечки ІФАК), дронів, автомобілів, засобів зв'язку, одягу та всього іншого для військових.

○ **Логістика:** Організація логістики та її доставка до відповідних підрозділів.

4. Допомога біженцям та ВПО:

○ **У країнах ЄС та інших країнах:** Волонтери допомагають

українцям з пошуком житла, їжі та роботи, вивченням мови, юридичними консультаціями, психологічною підтримкою і т. д.

- **В Україні:** Підтримка центрів для ВПО, надання психосоціальної допомоги, організація дозвілля для дітей.

5. **Інформаційна підтримка:**

- **Поширення правдивої інформації:** Боротьба з дезінформацією, ведення інформаційних кампаній у соціальних мережах, організація мітингів на підтримку України, звернення до урядів своїх країн з проханням посилити допомогу Україні та збільшити тиск на країну-агресора.

6. **Фінансова допомога:**

- **Збір коштів:** Організація різноманітних зборів з використанням онлайн-платформ (наприклад, GoFundMe, KOLO, Come Back Alive (Повернись живим) та багато інших), благодійних заходів для підтримки цивільного населення та військових України.

- **Пряма підтримка:** Пожертви на рахунки українських благодійних фондів, волонтерських організацій та офіційної фандрейзингової платформи України UNITED24.

7. **Спеціалізована допомога:**

- **Волонтери різних спеціальностей,** зокрема ІТ-фахівці, інженери, юристи та психологи, надають свою допомогу в онлайн і офлайн форматі.

Ключовими учасниками міжнародного волонтерського руху є:

- **Міжнародні неурядові організації:** Червоний Хрест, Лікарі без кордонів, Save the Children, Mercy Corps, Caritas та багато інших.

- **Національні та локальні організації,** які створені у кожній країні спеціально для надання допомоги Україні.

- **Українська діаспора у світі.**

- **Окремі волонтери,** які власними силами організують допомогу або беруть участь в існуючих ініціативах.

Міжнародна волонтерська допомога є важливою умовою у боротьбі України за її свободу та незалежність і відіграє важливу роль у підтримці

цивільного населення і Збройних Сил України.

До найвідоміших волонтерських організацій належать:

- **World Central Kitchen (WCK)** - міжнародна організація, яку заснував шеф-кухар Хосе Андрес і яка організувала гарячі обіди для українців зі звільнених територій, ВПО та біженців.

- **Razom for Ukraine** - американсько-українська організація, яка працює і в сфері закупівлі тактичного медичного обладнання та дронів, і в культурних та освітніх проєктах.

- **Blue/Yellow for Ukraine** - литовська волонтерська організація, яка забезпечує українських військових всім необхідним обладнанням починаючи ще з 2014 р.

- **Libereco Partnership for Human Rights** - німецько-швейцарська правозахисна організація, яка забезпечує евакуацію і надає гуманітарну допомогу в Україні.

- **Численні національні фонди та спілки**, які створені і місцевим населенням, і українською діаспорою для забезпечення допомоги Україн. Найбільше таких організацій є у Польщі, Великій Британії, Канаді, США, країнах Балтії та ін. Як правило, ці фонди та спілки є невеликі за чисельністю учасників. Проте вони дуже злагоджено та ефективно працюють з українськими волонтерами та військовими підрозділами для закриття їхніх потреб.

Платформами для надання фінансової допомоги Україні є:

- **UNITED24** - це офіційна фандрейзингова платформа України, створення якої ініціював Президент України. Вона дозволяє робити донати незалежно від того, де перебуває особа, за такими напрямками:

1. Оборона та розмінування,
2. Медична допомога,
3. Відбудова України. Така особливість платформи дозволяє використовувати кошти за призначенням під контролем уряду та профільних міністерств.

- **Великі міжнародні гуманітарні платформи**, зокрема UNHCR (Агентство ООН у справах біженців), UNICEF (Дитячий фонд ООН), ОСНА (Управління ООН з координації гуманітарних справ) також працюють зі зборами коштів і координують надання допомоги, співпрацюючи при цьому з місцевими та міжнародними неурядовими організаціями.

Проблеми, які пов'язані з міжнародним волонтерством:

- **Безпека:** Робота під час військових дій, особливо на лінії фронту, є дуже небезпечною, оскільки волонтери можуть потрапити під обстріли.

- **Логістика:** Доставити допомогу надзвичайно складно, особливо коли зруйновані дороги, є блокпости та брак пального.

- **Фінансування:** Організувати стабільне фінансове забезпечення для різних зборів дуже важко. Люди "втомлюються" від того, що постійно потрібно на щось донатити, тому з кожним збором обсяги грошових надходжень зменшуються.

- **Координація зусиль** між різними волонтерськими організаціями, щоб уникнути неефективного розподілу ресурсів.

- **Бюрократія:** Митні процедури та отримання дозволів, як правило, ускладнюють доставку допомоги до місця призначення.

- **Вигорання:** Волонтери постійно працюють у дуже складних і стресових умовах, що зумовлює їх емоційне та фізичне виснаження.

Варто зазначити, що на початку повномасштабного вторгнення міжнародна волонтерська допомога передбачала надання екстреної гуманітарної допомоги та забезпечення евакуації населення. Зараз основний вектор цієї допомоги спрямований на відбудову зруйнованого житла та інфраструктури, забезпечення довгострокової психологічної підтримки, розмінування територій та підтримку ветеранів.

Тому міжнародна волонтерська допомога (**Табл. 1**) є надзвичайно важливою для України. Вона дозволяє не тільки вирішити нагальні проблеми, але й виступає потужним інструментом підтримки України у її боротьбі з країною-агресором.

Таблиця 3. Порівняльна оцінка сучасного стану розвитку волонтерського туризму в Україні та інших країнах світу

	Україна	Австралія	Бельгія	Греція	Японія	Чехія	Естонія	Німеччина
Етапи становлення	В Україні волонтерський туризм почав активно розвиватися з 2014 року, коли країна зіткнулася з соціально-політичними викликами. Після Революції Гідності виникли нові ініціативи та проекти, які спрямовані на залучення волонтерів для надання допомоги в кризових ситуаціях.	Волонтерський туризм в Австралії має довгу історію, зокрема з 1980-х років, коли з'явилися перші організації, що займалися волонтерською діяльністю за кордоном.	Волонтерський туризм у Бельгії має давню історію, що розпочалася в середині 20 століття. Країна вирізняється активною залученістю своїх громадян до волонтерських ініціатив.	Розвиток волонтерського туризму пов'язаний із міграційною кризою 2015 року та екологічними проектами. Давні традиції волонтерства, пов'язані з релігійними та громадськими організаціями. Активний розвиток екологічного та культурного волонтерства.	Почав активно розвиватися після землетрусу 2011 року, коли волонтери допомагали у відбудові постраждалих територій. Зараз охоплює екологічні, соціальні та освітні напрями.	Добре розвинена традиція волонтерства з XIX ст. Активізація у 1990-х рр. після падіння комунізму. Стабільне зростання протягом 2000-х - 2010-х рр.	Розвиток волонтерства в середині 1990-х років. Успішна адаптація до європейських стандартів та співпраці з міжнародними організаціями. Стабільний розвиток на всіх рівнях (місцевому та міжнародному).	Має довгу історію, добре організовану систему. Волонтерські програми активно діють ще з середини XX століття.
Умови для розвитку	Присутність природних ресурсів і історичних пам'яток. Зростаюча обізнаність молоді щодо соціальних питань. Підтримка з боку міжнародних організацій.	Австралія володіє розвинутою інфраструктурою для волонтерського туризму, що включає урядову підтримку, різноманітні і екологічні проекти та активну участь	Сильна політика сприяння волонтерству з боку уряду. Наявність належних організацій, що підтримують волонтерство.	Стабільна політична та економічна ситуація. Розвинена туристична інфраструктура. Наявність природних та культурних об'єктів, що потребують охорони. Географічне положення сприяє розвитку екологічного	Висока громадянська відповідальність; добре розвинена логістика; підтримка волонтерства з боку великих корпорацій.	Стала соціально-економічна ситуація в країні. Розвинена мережа волонтерських організацій. Розширена культура соціальної відповідальності	Висока політична стабільність. Розвинена інфраструктура для підтримки волонтерських ініціатив. Сприятливе законодавство для підтримки волонтерства. Міжнародна підтримка та розвиток програми волонтерства.	Стабільна економіка, наявність державних і приватних програм підтримки волонтерів, активна участь неурядових організацій.

		місцевих жителів.		волонтерства (збереження природи, допомога біженцям).				
Існуючі волонтерські проекти	Досить поширеними є проекти, які орієнтовані на відновлення екосистем, підтримку внутрішньо переміщених осіб, а також культурні та освітні ініціативи.	Серед відомих проектів можна виділити охорону навколишнього середовища, підтримку розвитку громад та ініціативи зі збереження культурної спадщини.	Екологічні ініціативи (відновлення природних резервів). Культурні програми (збереження культурної спадщини).	Refugee Support Aegean (допомога біженцям). Archelon (захист морських черепах). - WWF Greece (екологічні ініціативи). - Greek Animal Rescue (захист тварин). Екологічні проекти (очищення пляжів, охорона лісів). Археологічні розкопки та реставрація пам'яток. Допомога біженцям та мігрантам. Соціальні проекти (допомога літнім людям, дітям). Допомога тваринам.	“Peace Boat” (екологічний та освітній волонтерський туризм), “WWOOF Japan” (волонтерство на органічних фермах), проекти допомоги постраждалим від стихійних лих.	Допомога літнім і нужденним людям. Збереження культурної спадщини. Екологічні проекти, зокрема в національних парках	Estonian Volunteer Center - платформа для залучення волонтерів до різних проектів по всій країні. Tartu Volunteering - місцеві проекти в Тарту. Youth in Action - програми для молоді, що включають волонтерство.	European Voluntary Service (EVS), Weltwärts (програма для молоді), екологічні та соціальні проекти, підтримка біженців.
Залученість держави у розвиток волонтерства	Держава активно сприяє волонтерству шляхом законодавчих ініціатив, проте існує необхідність у глибшій інтеграції волонтерських програм у державні програми.	Уряд Австралії активно сприяє волонтерству, фінансуючи програми та ініціативи, які допомагають	Бельгійський уряд активно підтримує волонтерство через фінансування проектів і програми підготовки волонтерів.	Підтримка волонтерства через державні програми та гранти. Співпраця з волонтерськими організаціями у сферах охорони довкілля та культури. Залучення	Уряд підтримує волонтерські ініціативи через законодавство та гранти, активно співпрацює з неурядовими	Розвинена нормативно-правова база. Фінансова підтримка волонтерських організацій	Залучення до міжнародних волонтерських програм. Законодавчі ініціативи для підтримки волонтерської діяльності. Активна участь держави в	Високий рівень підтримки з боку держави через гранти, субсидії та державні програми.

		ь у розвитку громад.		волонтерів до організації масових заходів.	організаціям и.		організації програм національного та міжнародного рівня.	
Міжнародні співпраця у сфері волонтерства	Україна взаємодіє з міжнародними організаціями, такими як UNV та Volunteering Australia, що підтримує розвиток волонтерських ініціатив.	Австралія підтримує міцні зв'язки з міжнародними волонтерськими організаціями, що сприяє обміну досвідом і ресурсами.	Бельгія має активні міжнародні зв'язки в галузі волонтерства, співпрацюючи з багатьма європейськими та міжнародними організаціями.	Активна участь у міжнародних волонтерських програмах. Прийом іноземних волонтерів на проекти в Греції. Співпраця з міжнародними організаціями у сфері екології та культури. Співпраця з ЄС, UNHCR, Greenpeace, WWF, міжнародними НУО, обмін волонтерами через програми Erasmus+.	Активна участь у міжнародних волонтерських програмах, тісна співпраця з ООН, міжнародним и НУО, а також азійськими країнами.	Активна участь в європейських волонтерських програмах. Приймає велику кількість іноземних волонтерів	Активна участь у програмах Європейського Союзу, зокрема програма Erasmus+. Співпраця з міжнародними НГО та іншими європейськими країнами. Обмін досвідом з іншими європейськими країнами в рамках різних проєктів.	Членство у міжнародних волонтерських програмах, обмін досвідом з іншими країнами, участь у глобальних волонтерських ініціативах.

Аналізуючи табличні дані, варто сказати, що в Україні волонтерський туризм розвивається динамічно, особливо через існуючі соціальні та військові виклики. Проте йому не вистачає цілеспрямованої державної підтримки та інтеграції у загальну туристичну індустрію. В Японії волонтерський туризм відзначається доброю організацією завдяки активному сприянню уряду, міжнародній співпраці та високому рівню громадської свідомості.

Волонтерський туризм в Естонії характеризується значним рівнем розвитку та ефективною підтримкою з боку держави. Волонтерство в країні перетворилося на частину культурної та соціальної спадщини. Цьому сприяє активна міжнародна співпраця країни. Законодавча підтримка та належна організація волонтерських програм дозволяють Естонії бути у топі серед усіх країн Європи у сфері волонтерства.

У Німеччині волонтерство є частиною суспільної культури та відзначається систематичною підтримкою з боку держави. Німецький уряд активно підтримує стабільність та ефективність волонтерських програм, зокрема у сфері їх організації та фінансування.

2.3 Ключові особливості розвитку волонтерського та солідарного туризму прифронтових регіонів України.

На сьогодні в Україні є велика кількість різних волонтерських проєктів. Їхня кількість особливо зросла з початком повномасштабного вторгнення росії в Україну. Волонтерський туризм, можна сказати, став невід'ємною складовою життя українців і стосується найрізноманітніших галузей економіки.

Згідно з даними Міжнародного штабу допомоги українцям, станом на початок 2025 р. основними напрямками розвитку волонтерського туризму в Україні є:

1. **Допомога військовим та ветеранам:**

○ Організація зборів коштів на потреби Збройних Сил України, зокрема на дрони, тепловізори, автомобілі, РЕБи, засоби зв'язку, медикаменти.

○ Плетіння маскувальних сіток і виготовлення окопних свічок.

○ Допомога у військових госпіталях, реабілітаційних центрах та інших закладах охорони здоров'я.

○ Психологічна та соціальна підтримка військових і їхніх родин.

○ Автоволонтерство (перевезення вантажів, людей).

○ Навчання військових основам тактичної медицини, керуванню дронами тощо.

Відомими фондами, які працюють з військовими потребами, є "Повернись живим", Фонд Сергія Притули, "Крила Фенікса", "Армія SOS" та ін.

2. **Гуманітарна допомога:**

○ Допомога внутрішньо переміщеним особам (ВПО) з пошуком житла, отриманням продуктів, одягу, засобів гігієни.

○ Допомога людям на деокупованих територіях і в прифронтовій зоні з доставкою їжі, води та медикаментів.

○ Евакуація населення з потенційно небезпечних районів.

○ Організація пунктів обігріву та харчування.

У сфері гуманітарної допомоги працюють такі волонтерські організації: Карітас Україна, Схід SOS, Життєлюб (допомога літнім людям) і різні місцеві гуманітарні штаби.

3. **Відбудова та відновлення:**

○ Розбір завалів будівель у постраждалих містах і селах.

○ Ремонт та відновлення пошкодженої житлової та соціальної (школи, лікарні, молодіжні центри) інфраструктури.

○ Прибирання територій.

ГО "Будуємо Україну Разом" (БУР) організовує різні волонтерські табори та активно проводить локальні акції з метою залучення населення до відбудови території.

4. **Медичне волонтерство:**

- Допомога у лікарнях та стабілізаційних пунктах.
- Організація курсів тактичної медицини за сприянням Всеукраїнської спілки парамедиків.

- Донорство крові, зокрема через платформу ДонорUA.
- Допомога парамедикам.

5. **Допомога дітям та освіта:**

- Організація дітям ВПО, дітям з інвалідністю, сиротам дозвілля, освітніх заходів, майстер-класів.

- Репетиторство.

6. **Психологічна підтримка:**

- Надання першої психологічної допомоги.
- Робота в службах підтримки.
- Організація груп підтримки.

7. **Допомога тваринам:**

- Догляд за тваринами у притулках.
- Вивезення тварин із зон бойових дій і постраждалих внаслідок війни територій.

- Пошук нових господарів для тварин.

8. **Інформаційне волонтерство:**

- Протидія з дезінформацією та російською пропагандою.
- Транслявання новин іноземними мовами.
- Ведення сторінок у соціальних мережах для волонтерських організацій.

- Допомога з кібербезпекою.
- Розробкою різних сайтів і застосунків.

Найвідомішими українськими волонтерськими онлайн-платформами є:

○ **Українська Волонтерська Служба (UVS)** є найбільшою в Україні і пропонує широкі можливості у розвитку волонтерської діяльності.

○ **Volunteer.country (Волонтер UA):** платформа, що координує і волонтерів, і волонтерські організації.

○ **Razom for Ukraine:** міжнародна організація, яка була створена для підтримки України у її боротьбі за демократію, справедливість і повагу до прав людини.

○ **БУР (Будуємо Україну Разом)** зосереджується, в основному, на відбудові житлової інфраструктури та громадських просторів.

Такі соціальні мережі як Facebook, Instagram активно використовуються різними організаціями для пошуку волонтерських програм. Тут без зайвих зусиль можна знайти будь-яку інформацію, яка стосуватиметься конкретного міста чи району.

Варто сказати, що ГО "Повернись живим", Фонд Сергія Притули, KSE Foundation, Карітас Україна, Товариство Червоного Хреста України тощо мають власні волонтерські програми. Також у складі міських рад, закладів вищої освіти чи як окремі громадські організації функціонують місцеві волонтерські центри та хаби.

На сьогодні в Україні функціонує досить велика кількість різних волонтерських проєктів. Найбільшим серед них є онлайн-портал Національна Волонтерська Платформа (platforma.volunteer.country або волонтерство.укр), яка була створена за сприяння Української Волонтерської Служби, ЮНІСЕФ та Міністерства молоді та спорту. Цей портал пропонує волонтерським організаціям розміщувати тут свої запити з урахуванням географічної прив'язки.

Українська Волонтерська Служба (УВС) - це ще одна платформа, де можна знайти інформацію про актуальні волонтерські проєкти.

В Україні працює багато фондів та громадських організацій, які мають власні веб-сторінки у соціальних мережах і мережі Інтернет. На цих веб-ресурсах можна знайти будь-яку інформацію, зокрема про те, як стати членом цих організацій. Мова йде, найперше, про фонд "Повернись живим", Фонд Притули, БУР, Карітас, Схід SOS та ін.

Місцеві волонтерські центри та хаби надають інформацію про різні волонтерські організації у будь-якому місті чи регіоні.

Соціальні мережі, зокрема створені групи у Facebook та Instagram, дуже часто використовують для координації діяльності волонтерів та поширення інформації про їх запити.

Волонтерська діяльність – це ще один рушій на підтримку України та її населення. Адже яка б допомога не була, вона все одно має велике значення. Треба відзначити, що волонтерський туризм в Україні надзвичайно активно розвивається, особливо це пов'язано з початком повномасштабної вторгнення сусідньої країни-агресора. На сьогодні в Україні є велика кількість різних волонтерських проєктів та ініціатив, у яких можна взяти участь. Проте дуже важливо пам'ятати, що завжди потрібно перевіряти ті волонтерські організації, які потребують фінансової допомоги, особливо якщо йде мова про збори на різні потреби.

Висновки до розділу 2

Аналіз сучасного стану волонтерського туризму в Україні, проведений у цьому розділі, дозволяє зробити наступні ключові висновки:

Стан волонтерського туризму в Україні суттєво змінився після повномасштабного російського вторгнення у лютому 2022 року. Головною характеристикою стала переважання воєнної тематики, з більшістю ініціатив, спрямованих на подолання наслідків війни.

Волонтерська діяльність зосереджена у кількох ключових сферах: гуманітарна допомога (забезпечення продуктами, одягом, логістика),

відбудова та ремонт пошкодженого житла та інфраструктури, зокрема на деокупованих територіях, допомога медичним і соціальним закладам та робота з ВПО, допомога тваринам, а також підтримка волонтерських центрів. Окремо виділяється підтримка Збройних Сил України, що включає збір коштів, матеріально-технічне забезпечення, допомогу у госпіталях та реабілітаційних центрах, а також навчання.

Іноземці прибувають в Україну, щоб продемонструвати солідарність, надати допомогу, побачити наслідки війни та поспілкуватися з місцевими жителями/військовими. У волонтерській діяльності беруть участь як українці, так й іноземці, які залучаються через різні офіційні програми, українські та міжнародні неурядові організації, благодійні фонди та неформальні групи.

Волонтерська діяльність розвивається по всій країні. Однак волонтерські тури, як правило, організовуються у відносно безпечних регіонах або на територіях, що зазнали значних руйнувань та потребують відбудови (Київська, Чернігівська, Сумська, Харківська, Миколаївська та Херсонська області). У західних регіонах діяльність зосереджена на роботі з ВПО.

Волонтерський туризм в Україні в умовах війни пов'язаний зі значними безпековими ризиками (ракетні обстріли, близькість до зони бойових дій), логістичними перешкодами (закритий повітряний простір), психологічним навантаженням (бачення наслідків війни). Важливим аспектом є недопущення його перетворення на "туризм катастроф" та забезпечення реальної, організованої допомоги. Також існують проблеми з фінансуванням, координацією та бюрократією.

В Україні працюють різноманітні офіційні та неофіційні волонтерські структури. Для пошуку проєктів активно використовуються соціальні мережі (Facebook, Instagram) та онлайн-платформи (Українська Волонтерська Служба, Volunteer.country, Національна Волонтерська

Платформа). Зазначається необхідність перевірки волонтерських організацій, особливо при наданні фінансової допомоги.

Міжнародна волонтерська допомога активно надходить з початку повномасштабного вторгнення і є надзвичайно важливою для України. Вона охоплює гуманітарну, медичну допомогу, підтримку ЗСУ, допомогу біженцям/ВПО, інформаційну та фінансову підтримку. Фокус міжнародної допомоги змістився від екстреної допомоги до відбудови, довгострокової психологічної підтримки, розмінування та підтримки ветеранів.

У порівнянні з іншими країнами, де волонтерський туризм має давніші традиції та системну державну підтримку (наприклад, Японія, Естонія, Німеччина), волонтерський туризм в Україні, хоч і розвивається динамічно завдяки наявним викликам, потребує більш цілеспрямованої державної підтримки та інтеграції у загальну туристичну індустрію.

Волонтерський туризм в Україні є діяльністю, зумовленою солідарністю та бажанням допомогти людям в умовах воєнного стану. Він є важливим рушієм підтримки України та її населення і відіграватиме значну роль у процесі повоєнної відбудови.

РОЗДІЛ 3. ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВНІ НАПРЯМИ РОЗВИТКУ ВОЛОНТЕРСЬКОГО ТА СОЛІДАРНОГО ТУРИЗМУ ПРИФРОНТОВИХ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ.

3.1 Проблеми розвитку волонтерського та солідарного туризму прифронтових регіонів України.

З початком повномасштабного вторгнення Російської Федерації, волонтерський туризм в Україні стрімко набув значної популярності, перетворившись на важливий чинник підтримки та відновлення країни. Однак, попри очевидний потенціал та зростаючий інтерес, його розвиток наразі обтяжений низкою системних проблем.

Одним з найгостріших викликів залишається безпекова ситуація. Активні бойові дії (Рис. 1), постійні ракетні обстріли та широке поширення замінованих територій становлять безпосередню загрозу життю та здоров'ю як іноземних, так і вітчизняних волонтерів, особливо у прифронтових та нещодавно деокупованих регіонах. Ця небезпека суттєво обмежує можливості для широкого залучення та ефективної діяльності волонтерів [27].

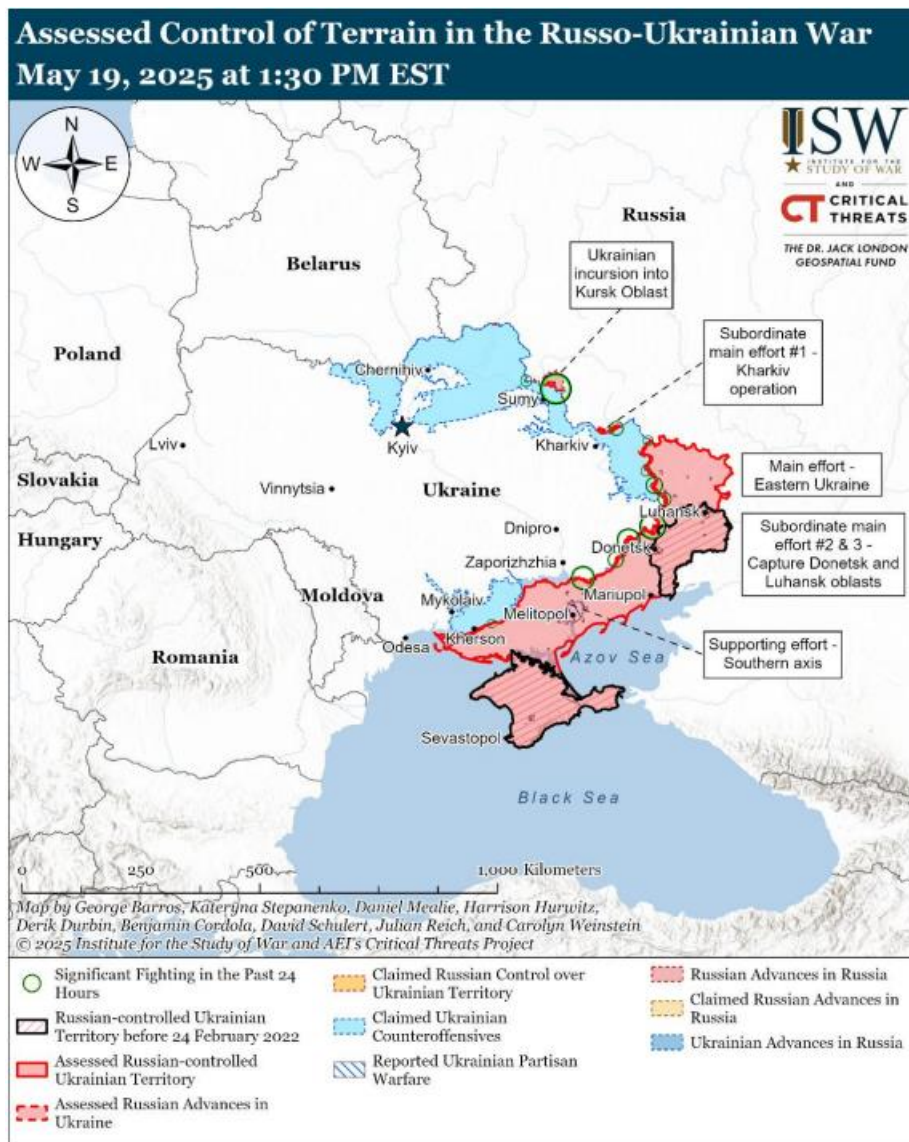

Рисунок 1. Перебіг вторгнення рф як основного негативного фактору безпекової ситуації

Водночас, нерозвинена інфраструктура є значною перешкодою. Руйнування та пошкодження інженерної, зокрема транспортної, інфраструктури у багатьох областях України [16] ускладнюють логістику та пересування волонтерів. До того ж, брак безпечного та доступного житла для волонтерів усіх категорій є критичним. Організаційна інфраструктура також недостатньо розвинена, що виявляється у нестачі суб'єктів, відповідальних за належну підготовку, супровід та забезпечення безпеки волонтерів.

Спостерігається дефіцит суб'єктів, здатних забезпечити комплексну та якісну підготовку волонтерів, їхній професійний супровід під час місій, а також гарантувати належний рівень безпеки, що є критично важливим, особливо в умовах воєнного стану [29].

Інтенсифікація бойових дій суттєво ускладнює функціонування гуманітарних місій у районах, близьких до лінії бойового зіткнення. Зокрема, у березні та квітні 2025 були зафіксовані летальні випадки серед працівників міжнародних організацій: двоє співробітників загинули під час виконання службових обов'язків внаслідок обстрілів гуманітарних колон та мінування транспортних маршрутів. Крім того, поранення отримали ще 16 осіб, серед яких — представники місцевих неурядових організацій і волонтерських структур [6].

Ця проблема тісно пов'язана з браком консолідованої інформації про актуальні волонтерські проекти. Відсутність єдиної національної платформи чи оновлюваної бази даних ускладнює для потенційних волонтерів, як вітчизняних, так і іноземних, пошук достовірних, безпечних та відповідних їхнім навичкам ініціатив. Такий інформаційний вакуум також перешкоджає ефективній координації зусиль між різними волонтерськими фондами, громадськими об'єднаннями, державними установами та місцевими громадами, що часто призводить до фрагментації ресурсів та дублювання діяльності [4].

Суттєво гальмують розвиток волонтерського туризму і законодавчі перешкоди. Існуюча нормативно-правова база не повною мірою врегульовує статус іноземних волонтерів, процедури отримання ними віз або дозволів на довгострокове перебування в Україні з волонтерською метою, що створює невизначеність та правові ризики. Додаткові адміністративні труднощі виникають через бюрократичні процедури, пов'язані з організацією волонтерських проектів, особливо тих, що

стосуються відновлювальних робіт чи надання допомоги в зонах з особливим режимом.

Одним із ключових викликів для іноземних волонтерів та працівників гуманітарних організацій, які планують здійснювати довготривалу діяльність в Україні, залишається необхідність отримання довгострокової візи типу D як обов'язкової передумови для оформлення посвідки на тимчасове проживання. У зв'язку з цим більшість волонтерів-іноземців прибувають до України в межах чинного безвізового режиму. Проте після завершення дозволеного терміну перебування в межах цього режиму, багато з них, залишаючись в Україні з наміром продовжувати свою діяльність, опиняються перед обмеженим вибором: або залишити територію України, очікуючи відновлення консульського прийому документів на візу типу D або завершення 180-денного періоду, необхідного для повторного в'їзду за безвізом, або ж залишитися в країні, водночас порушуючи норми чинного міграційного законодавства. У відповідь на цю ситуацію наразі триває розробка законопроекту, спрямованого на спрощення умов перебування іноземних волонтерів і гуманітарних працівників в Україні. Основною метою запропонованого законодавчого акта є створення правових підстав для отримання посвідки на тимчасове проживання без необхідності попереднього оформлення довгострокової візи. Зокрема, йдеться про запровадження спрощеного механізму, що передбачає скасування обов'язковості наявності візи типу D для іноземних громадян, які мають право в'їзду до України на умовах безвізового режиму. Ця норма, згідно з ініціативою, має діяти на період воєнного або надзвичайного стану та протягом одного року після його скасування або припинення. Таким чином, законопроект покликаний усунути адміністративні бар'єри, що обмежують участь іноземних волонтерів у гуманітарній підтримці України в умовах війни [17].

Фінансові обмеження є ще одним значущим бар'єром. Більшість волонтерських організацій в Україні хронічно відчують нестачу коштів на покриття операційних витрат, логістику, забезпечення волонтерів необхідним спорядженням, матеріально-технічними засобами та, що вкрай важливо, страхуванням, особливо медичним [12]. Часто тягар фінансового забезпечення поїздки, включаючи дорогу, проживання та харчування, лягає на самих волонтерів, що обмежує коло потенційних учасників лише тими, хто має достатні власні ресурси.

Так фінансування волонтерських та інших неприбуткових організацій з державного та місцевих бюджетів регулюється низкою законодавчих і нормативних актів, що створюють складну та розгалужену систему процедур. Надання бюджетних коштів здійснюється на підставі положень Бюджетного кодексу України, зокрема підпунктів «в», «г» та «з» пункту 9 частини першої статті 87, а також підпункту «е» пункту 3 частини першої статті 91. Механізм конкурсного відбору програм, проєктів і заходів, розроблених такими організаціями, визначено постановою Кабінету Міністрів України від 12 жовтня 2011 року № 1049, яка затверджує Порядок проведення відповідного конкурсу з метою надання фінансової підтримки.

Разом із тим, центральні органи виконавчої влади, такі як Міністерство молоді та спорту України, Міністерство у справах ветеранів України, Міністерство соціальної політики України, а також окремі бюджетні установи, зокрема Український культурний фонд, застосовують власні нормативно затвержені порядки використання коштів, які регламентують дозволені та недозволені витрати. Ці порядки можуть суттєво відрізнятися між собою, що зумовлює додаткову варіативність у процедурах. Крім того, органи влади затверджують окремими актами форми документів, необхідних для участі в конкурсах, а також форми звітності, процедури моніторингу й оцінювання результатів реалізації проєктів.

Фінансування з місцевих бюджетів здійснюється місцевими органами виконавчої влади — обласними державними адміністраціями, районними державними адміністраціями міста Києва — або ж органами місцевого самоврядування. У таких випадках процедура може базуватися як на конкурсних засадах, що є типовим для молодіжних і дитячих громадських організацій, громадських об'єднань національно-патріотичного спрямування чи тих, що працюють у сфері розвитку громадянського суспільства, так і без конкурсів — зазвичай це стосується громадських об'єднань осіб з інвалідністю або організацій національних меншин.

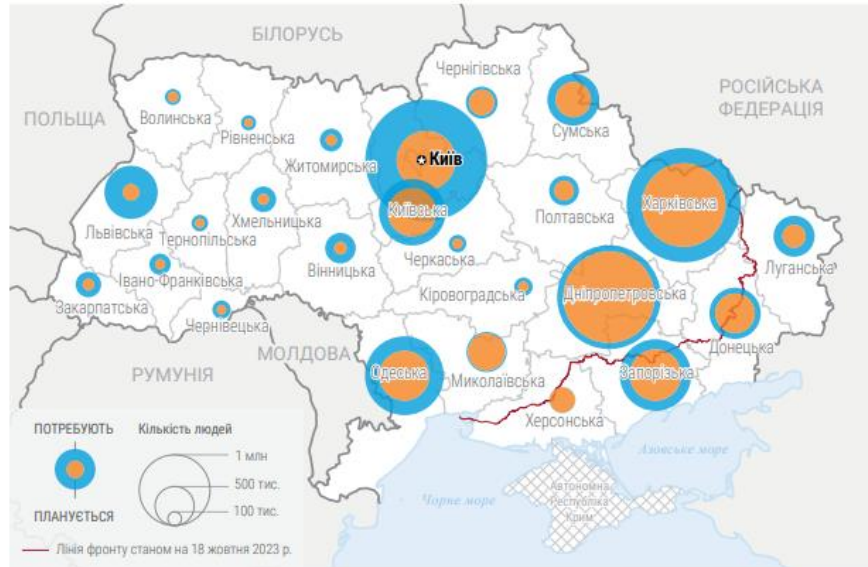
Для надання фінансування на місцевому рівні передусім ухвалюються відповідні програми й порядок розподілу коштів. Такі програми схвалюються представницькими органами (обласними, міськими радами тощо), а порядок розподілу може бути як безпосередньо включений у програму, так і прийнятий окремим рішенням, на яке в самій програмі міститься посилання. У деяких випадках порядок затверджується розпорядженням голови обласної державної адміністрації [12].

Таким чином, волонтерські та інші неприбуткові організації мають змогу залучити фінансування з державного бюджету, беручи участь у конкурсах, які проводяться уповноваженими міністерствами та відомствами, або отримати підтримку з місцевих бюджетів через відповідні адміністративні структури та органи місцевого самоврядування, що є складним і тривалим процесом у своїй теперішній редакції.

Щодо кваліфікаційного аспекту, на місцях часто спостерігається невідповідність наявних навичок волонтерів реальним потребам. Особливо гостро відчувається дефіцит фахівців із специфічною професійною підготовкою у сферах будівництва та відновлення інфраструктури, медицини (включаючи реабілітацію), а також психологічної допомоги населенню, що пережило травматичний досвід (Рис. 2) [20].

Розподіл людей, які потребують і яким планується надати допомогу

За статтю	ПОТРЕБУЮТЬ	ПЛАНУЄТЬСЯ
Жінки	8,1 млн	4,9 млн
Чоловіки	6,5 млн	3,6 млн
За віком		
Жінки	4,6 млн	2,7 млн
Чоловіки	3,7 млн	2,0 млн
Дівчатка	1,5 млн	1,1 млн
Хлопчики	1,4 млн	1,0 млн
Літні люди	3,4 млн	1,8 млн
Люди з інвалідністю	2,1 млн	1,1 млн
За групою населення		
Внутрішньо переміщені люди	3,6 млн	2,4 млн
Люди, які повернулися	2,6 млн	1,6 млн
Непереміщені люди	8,5 млн	4,4 млн

Використані позначення та викладення матеріалу на цій карті жодним чином не відображають позицію Секретаріату Організації Об'єднаних Націй.

Рисунок 2. Географічний розподіл людей, які потребують і яким планується надати допомогу

Не можна ігнорувати й високе психологічне навантаження на волонтерів. Робота в складних польових умовах, безпосереднє спілкування з постраждалими від війни людьми, спостереження за руйнуваннями та людським горем справляють сильний психологічний тиск. Систематична психологічна підтримка для волонтерів, включаючи супервізії та доступ до консультацій, часто є недостатньою або взагалі відсутньою, що призводить до ризику емоційного вигорання [9].

Для іноземних волонтерів значною перешкодою для ефективної роботи та інтеграції в місцеве середовище є мовний бар'єр. Недостатнє володіння українською або російською мовами ускладнює комунікацію як з місцевим населенням, так і з колегами. Додатково, брак якісної попередньої підготовки та детального інструктажу перед початком місії, зокрема щодо безпекових протоколів (включно з мінною безпекою в певних регіонах), культурних особливостей та специфіки роботи, може негативно впливати на безпеку та продуктивність волонтерів [18, 23].

Університет SWPS, який є одним з провідних у Польщі у сфері соціальних наук та психології, провів важливе дослідження впливу

волонтерської діяльності на психічне здоров'я. Цей проєкт, реалізований у рамках гуманітарної програми, об'єднав зусилля дослідників, психологів, соціологів та фахівців з управління волонтерством.

Їхньою метою було оцінити мотивацію, емоційний стан, стресові чинники та ефективність організаційної підтримки волонтерів. Що особливо цінно, українська сторона активно долучилася до цього дослідження. Участь брали як українські експерти, так і представники волонтерських організацій, що працюють з біженцями та внутрішньо переміщеними особами. Така співпраця включала не лише опитування волонтерів українського походження, а й залучення українських психологів, які консультували щодо оцінки психоемоційного стану. Це надало дослідженню мультикультурного виміру та значно підвищило його релевантність до реального українського контексту гуманітарної кризи.

За даним дослідження [15] участь у волонтерській діяльності, зокрема у контексті надання допомоги біженцям з України, справляє амбівалентний вплив на психологічний стан волонтерів. З одного боку, результати дослідження засвідчують позитивну роль соціально орієнтованої мотивації у протидії симптомам посттравматичного стресового розладу. Серед опитаних 949 волонтерів, понад 70 % зазначили, що діяльність надала їм відчуття сенсу та сприяла збереженню особистої стійкості в умовах стресу.

Водночас, 38 % респондентів повідомили про прояви емоційного виснаження, 24 % — про депресивні симптоми, а 8 % — про думки, пов'язані з професійним вигоранням. Особливо вразливою виявилася група осіб, які не мали попереднього досвіду у сфері гуманітарної допомоги або не отримували психологічної підтримки від організаторів проєктів.

Дослідники звертають увагу на те, що індивідуальні відмінності у мотивації волонтерів мають визначальне значення для їхнього психічного благополуччя. Особи з домінуванням соціальних або альтруїстичних мотивів продемонстрували нижчий рівень стресових симптомів, порівняно

з тими, чия участь була зумовлена особистісною кризою або прагненням до самореалізації.

У звіті також акцентується на важливості забезпечення системної підтримки з боку організаторів — шляхом надання професійної супервізії, психологічних консультацій та розробки чітких механізмів відновлення ресурсів волонтера. Такий підхід може значно знизити ризики емоційного вигорання та підтримати сталу участь у волонтерських ініціативах у довгостроковій перспективі.

У контексті ресурсного забезпечення, волонтерські організації, особливо менші та локальні, часто стикаються з гострою конкуренцією за обмежені ресурси, змагаючись з великими національними та міжнародними фондами за грантові кошти, приватні пожертви та увагу засобів масової інформації (Рис. 3). Це підкреслює необхідність розробки механізмів для більш справедливого розподілу наявних ресурсів та підтримки низових ініціатив [8].

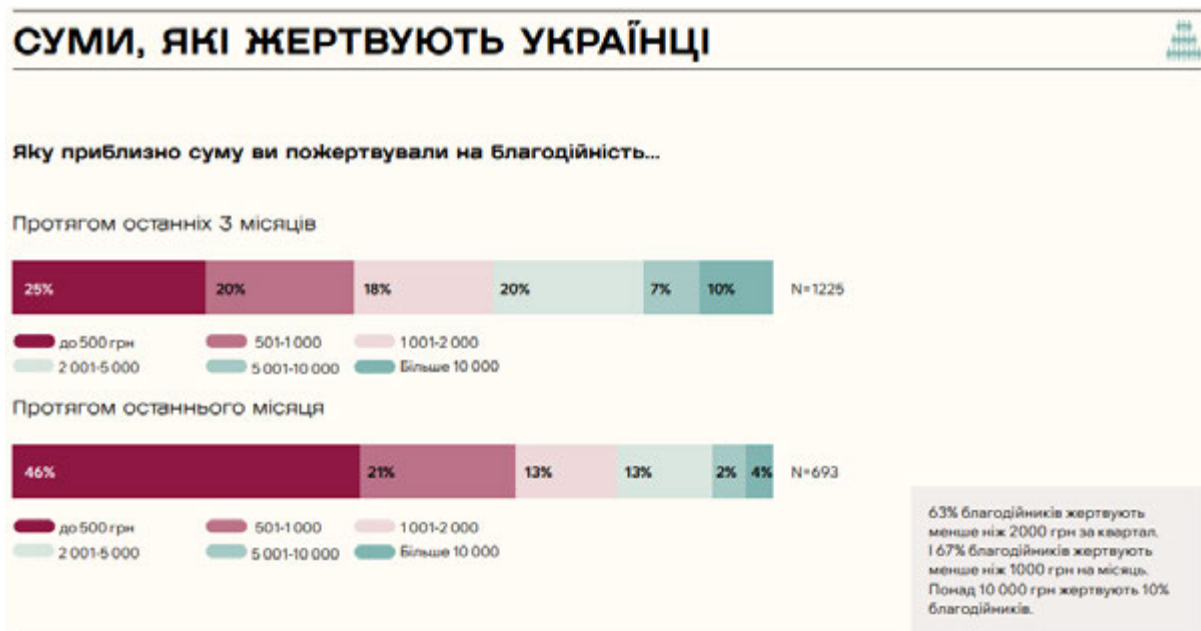

Рисунок 3. Суми які жертвують українці, грудень 2024 [8]

Фундаментальною проблемою залишається відсутність чіткої та комплексної державної стратегії щодо розвитку та підтримки волонтерського руху загалом і волонтерського туризму зокрема. Через

недостатньо розроблену державну політику та брак цільових програм підтримки, значний потенціал волонтерського туризму для формування позитивного міжнародного іміджу України, залучення допомоги та сприяння міжкультурному діалогу використовується не повною мірою.

Сезонність та нерівномірність волонтерських потоків також створюють проблеми для сталого надання допомоги. Активність волонтерів часто залежить від пори року (з піками у літній період та під час відпусток), а також від медійного резонансу певних подій, що ускладнює довгострокове планування та забезпечення безперервності проектів. Крім того, існують значні регіональні відмінності у потребах волонтерської допомоги: якщо у прифронтових та деокупованих регіонах переважає потреба у фізичній праці для відбудови та наданні гуманітарної допомоги, то в тилкових областях актуальнішою є робота з внутрішньо переміщеними особами, психосоціальна підтримка та участь у соціальних проектах [5].

Рисунок 4. Отримувачі гуманітарної допомоги за областями, 2022 [5]

Рисунок 5. Надавачі гуманітарної допомоги Україні, 2022 [5]

Спостерігається також певна диспропорція з орієнтацією переважно на залучення іноземних волонтерів, тоді як потенціал внутрішнього, вітчизняного волонтерства може бути недостатньо розвинений та підтриманий. Важливим є і вплив медіа, які не завжди реалістично відображають суть та умови волонтерської роботи, що може призводити до залучення недостатньо мотивованих або невідповідно підготовлених осіб. Створення об'єктивного та реалістичного образу волонтерського туризму є ключовим для залучення кваліфікованих та свідомих учасників.

Технологічні бар'єри, такі як залежність ефективності координації та комунікації від наявності сучасних цифрових платформ, стабільного

доступу до Інтернету та належного рівня комп'ютерної грамотності як організаторів, так і волонтерів, також можуть обмежувати ефективність волонтерської діяльності, особливо у віддалених або постраждалих районах.

Нарешті, питання страхування та відповідальності залишаються значною мірою неврегульованими. В умовах воєнних дій забезпечення належного, зокрема медичного, страхування для волонтерів є складним та фінансово обтяжливим завданням, а невизначеність щодо відповідальності у разі нещасних випадків чи завдання шкоди стримує як волонтерські організації, так і самих волонтерів від участі у потенційно ризикованих, але необхідних місіях [21].

Таблиця 4. Кількість укладених договорів страхування життя і здоров'я волонтерів на період надання ними волонтерської допомоги, за даними [21]

	Кількість укладених договорів страхування життя і здоров'я	
Рік	2022	2023
К-сть	13	2

Чинне законодавство України передбачає, що у випадку страхування громадською чи благодійною організацією своїх волонтерів, вартість страхових полісів підлягає оподаткуванню податком на доходи фізичних осіб (ПДФО) та військовим збором. Це означає, що організаціям доводиться сплачувати додатково 19,5% від вартості страхового полісу. Таке податкове навантаження створює значні перешкоди, оскільки залучити донорське фінансування для покриття цих податкових витрат є вкрай складним завданням, особливо в умовах воєнного стану. Як наслідок, благодійні та волонтерські організації часто вимушені самостійно покривати витрати на допомогу постраждалим волонтерам або родинам загиблих.

До 2024 року страхові компанії потребували отримання окремої ліцензії для здійснення страхування волонтерів, оскільки цей вид страхування вважався спеціалізованим. Ця додаткова регуляторна вимога знижувала мотивацію страхових компаній до розробки та пропонування спеціалізованих страхових продуктів для волонтерів, особливо з огляду на відносно низький попит. Обмежена пропозиція або висока вартість таких полісів через їх ексклюзивність ускладнювала доступ волонтерів до необхідного страхового захисту.

Важливо зазначити, що у 2024 році до Закону України «Про страхування» було внесено зміни, які скасували вимогу щодо отримання окремої ліцензії для страхування волонтерів. Це створює передумови для збільшення пропозицій страхових послуг, адаптованих до потреб волонтерів. Однак, для реалізації повного потенціалу цих змін, необхідно переглянути податкове законодавство. Усунення податкового навантаження (19,5% від вартості поліса) дозволить організаціям легше залучати донорські кошти на страхування, що сприятиме розширенню доступу волонтерів до життєво важливого захисту. Крім того, наявність податкового бар'єру та недостатня інформованість у волонтерській спільноті призвели до того, що практика страхування волонтерів не набула широкого розповсюдження, і багато волонтерів досі не обізнані про таку можливість та своє право на компенсацію [21].

Незважаючи на перелічені проблеми, потенціал для розвитку волонтерського туризму в Україні залишається значним. Вирішення зазначених викликів потребує комплексного, скоординованого та стратегічного підходу з боку держави, громадських організацій, міжнародних партнерів та самих волонтерів. Успіх цих спільних зусиль визначатиме можливість ефективного та безпечного розвитку волонтерського туризму та його реальну користь у процесі відновлення та розбудови українських громад.

3.2 Перспективи розвитку волонтерського та солідарного туризму прифронтових регіонів України.

Враховуючи поточну ситуацію в Україні, волонтерський туризм характеризується певними особливостями та має значні перспективи для розвитку. Ці особливості визначаються низкою взаємопов'язаних факторів, що охоплюють як масштаби потреб, так і організаційно-логістичні та психосоціальні аспекти. Насамперед, фіксується значна потреба у волонтерській допомозі, зумовлена значними руйнуваннями житлового фонду, цілих районів та критично важливих інфраструктурних об'єктів, включаючи інженерні мережі та складські приміщення, а також масштабною гуманітарною кризою. Цей колосальний попит на допомогу проявляється у різноманітних галузях. У сфері відбудови волонтери залучаються до розбору завалів, ремонту пошкоджених будівель та споруд, а також до будівництва тимчасового житла для постраждалих. Гуманітарна допомога охоплює забезпечення населення продуктами харчування, медикаментами, одягом та надання підтримки внутрішньо переміщеним особам. Важливою є також соціальна підтримка, що включає роботу з дітьми, які зазнали травм війни, літніми людьми, особами з інвалідністю, та надання психологічної допомоги тим, хто її потребує. У сфері медичної допомоги фіксується значуща співпраця з іноземними медиками-волонтерами. Не залишаються поза увагою й екологічні проєкти, спрямовані на відновлення зелених зон, що постраждали внаслідок активних бойових дій.

Рисунок 6. Наслідки обстрілу Сум військами рф, *Фото: Сумська обласна прокуратура*

Ця масштабна потреба знаходить відгук у вигляді значної міжнародної солідарності. Численні іноземні громадяни та волонтерські організації з усього світу висловлюють стурбованість ситуацією в Україні, і волонтерський туризм стає однією з рушійних сил у наданні допомоги тим, хто постраждав від військових дій. Вагому роль у цьому процесі відіграє наявність різноманітних волонтерських організацій в Україні, таких як Repair Together, "Будуємо Україну Разом" (БУР) (Рис. 7) та інші, які активно організують волонтерські поїздки, що поєднують надання практичної допомоги зі знайомством з історією, культурою та традиціями України, сприяючи таким чином і культурному обміну.

Рисунок 7. Символіка українських волонтерських організацій Repair Together та БУР [2, 26]

Так, до ГО БУР протягом 2024 надійшло 42,4 млн грн., з них 40 — грантова допомога. Всього організація залучила 9725 волонтерів, з яких 211 іноземці [19].

Водночас, ефективне надання допомоги, особливо у зруйнованих районах, стикається з серйозними логістичними викликами. Транспортування матеріально-технічного обладнання, перевезення волонтерів, забезпечення стабільного зв'язку та базових умов комунікації, зокрема водо-, енерго- та продовольчого забезпечення у населених пунктах зі зруйнованою інфраструктурою, потребує значних зусиль. Вирішення цих питань можливе через встановлення тісних взаємозв'язків між волонтерськими організаціями, місцевою владою, Державною службою України з надзвичайних ситуацій (ДСНС), військовими підрозділами та міжнародними гуманітарними організаціями, що дозволяє координувати логістику до найбільш постраждалих населених пунктів.

Рисунок 8. Зруйнований Вовчанськ, як приклад населеного пункту, що зазнав майже тотальної руйнації внаслідок атак рф [10]

Поряд з логістикою, важливою є сталість у здійсненні волонтерської діяльності. Часто спостерігається ситуація, коли багато волонтерських організацій працюють над однаковими запитами, що призводить до дублювання зусиль та неефективного використання ресурсів. Тому нагальною є потреба в належній організації та координації діяльності різних волонтерських ініціатив як на національному, так і на регіональному рівнях, можливо, за рахунок створення спеціальних координаційних платформ чи штабів. Важливим моментом також є переорієнтація на довгострокові волонтерські проєкти, що забезпечують системну та тривалу допомогу, а не лише короткострокове реагування.

Не менш критичним аспектом є уникнення психологічного та емоційного вигорання волонтерів. В умовах воєнних дій будь-яка діяльність, особливо пов'язана з допомогою постраждалим, є надзвичайно

важким та виснажливим процесом. Волонтерським організаціям вкрай необхідно першочергово дбати про психологічний та емоційний стан своїх активістів, організовуючи для них регулярні ротаційні заходи, забезпечуючи повноцінний відпочинок та доступ до кваліфікованої психологічної підтримки.

Рисунок 9. Пошкодження житлового фонду внаслідок обстрілу рф

[7]

При наданні допомоги важливим є вирішення етичних питань. Волонтерська допомога має бути справді актуальною та відповідати реальним потребам громад. Важливо, щоб вона не замінювала оплачувану роботу для місцевих жителів, особливо в тих населених пунктах, що знаходяться у прифронтовій зоні або найбільше постраждали від збройної агресії. Волонтерська діяльність також має базуватися на принципах толерантності та шанобливого ставлення до місцевої культури, побуту, традицій та безпосередньо до людей, яким надається допомога.

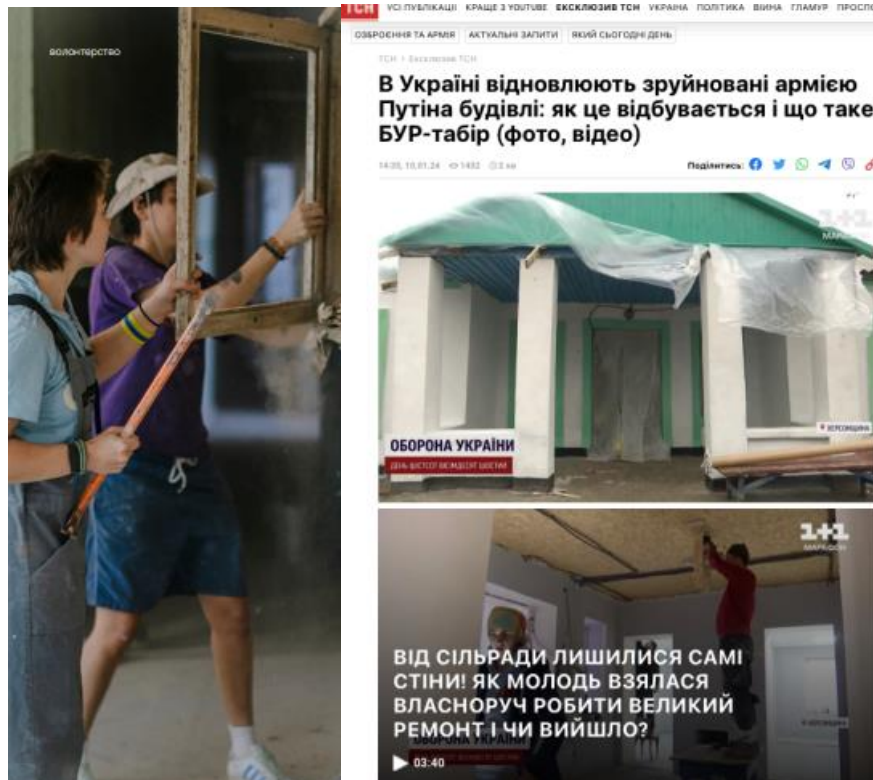

Рисунок 10. Актуальність та адресність допомоги на прикладі проєкту БУР [19]

Необхідно також враховувати психологічні бар'єри, з якими стикаються волонтери, особливо іноземні. Сприйняття ракетних та дронівих небезпек, руйнувань житлової та нежитлової нерухомості, людських втрат справляє сильний вплив на їхнє психологічне здоров'я. Тому важливим залишається належна підготовка волонтерів до реалій війни, а також забезпечення їм психологічної підтримки після завершення волонтерської місії.

Сучасна волонтерська діяльність значною мірою покладається на використання інформаційних технологій. Онлайн-платформи необхідні для ознайомлення з реальними запитами про допомогу та координації зусиль. Геоінформаційні системи (ГІС) використовуються для відображення масштабів руйнувань і потреб у відбудові територій (Рисунок 11). Дрони застосовуються для аналізу реального стану об'єктів і проведення моніторингу територій. Різноманітні цифрові інструменти забезпечують онлайн-координацію та комунікацію між учасниками волонтерського руху.

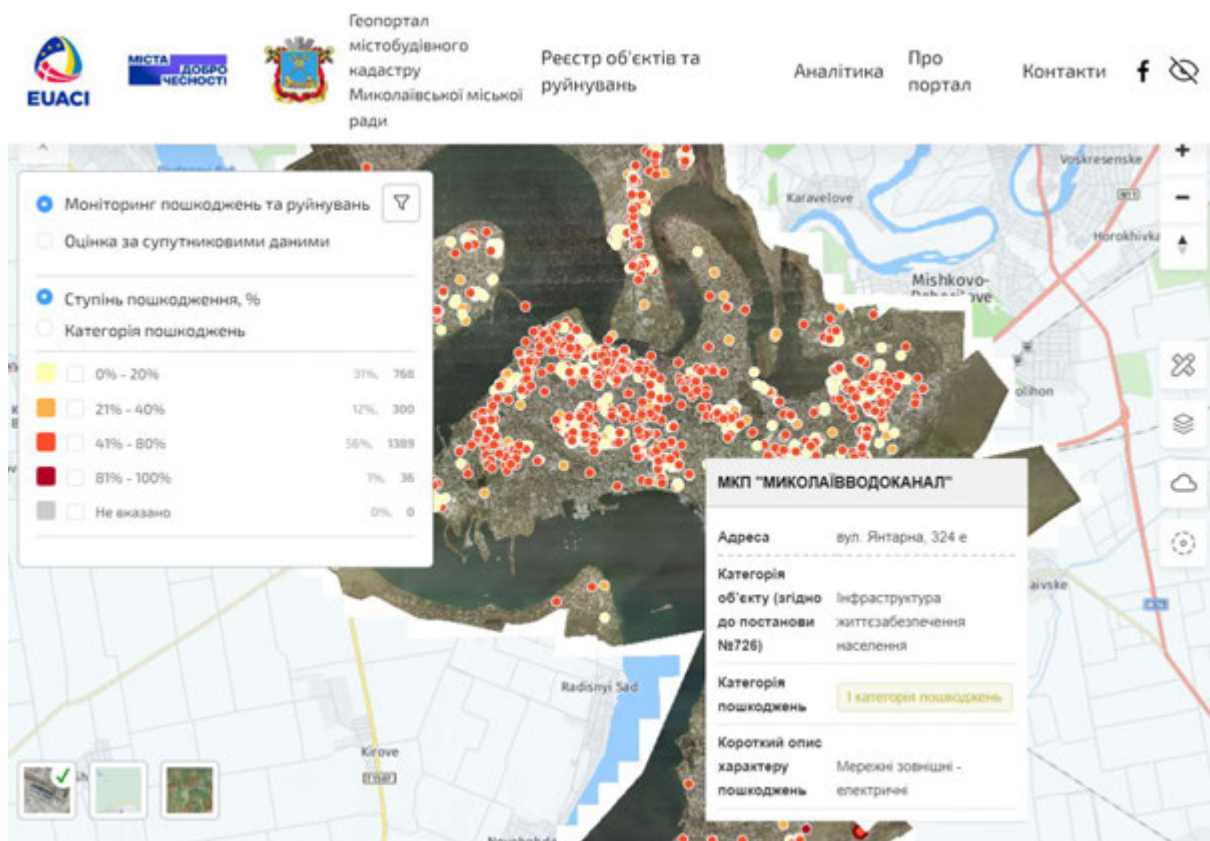

Рисунок 11. ГІС Миколаївської міськради, офіційний шар з руйнуваннями внаслідок агресії РФ [3]

Актуальною залишається задача популяризації та промоції волонтерської діяльності. Це здійснюється за рахунок використання різних соціальних мереж (Facebook, Instagram, Twitter), веб-сайтів існуючих волонтерських організацій як українського, так і міжнародного походження, новинних репортажів, особистих контактів тощо. До дієвих способів активної промоції волонтерства можна віднести створення спеціалізованих державних або громадських волонтерських порталів, залучення дипломатичних представництв України за кордоном та участь у різних міжнародних туристичних та волонтерських виставках для привернення уваги до потреб України та можливостей долучитися до допомоги.

Волонтерський туризм в Україні відзначається значними перспективами для розвитку:

1. **Пост-воєнна відбудова:** Завершення військових дій ознаменуватиме велику потребу у волонтерах, що може стати рушієм для розвитку волонтерського туризму. Особливо це стосується відбудови країни, куди потрібно залучити велику кількість людей як з України, так і зі усього світу.

2. **Формування позитивного іміджу:** Розвиток волонтерського туризму сприятиме підвищенню міжнародного статусу України. Він репрезентуватиме її стійкість, гостинність та відкритість до взаємодії, незважаючи на ті наслідки, до яких вже призвела і ще призведе збройна агресія рф.

3. **Розвиток інфраструктури:** Залученість волонтерів до відновлення країни зумовить зростання потреб у забезпеченні волонтерів закладами розміщення і харчування та торгово-розважальними закладами. Це сприятиме розбудові та розвитку відповідної інфраструктури.

4. **Поглиблення міжкультурних зв'язків:** Взаємодія українців та іноземних волонтерів позитивно вплине на формування тісних особистих і професійних відносин, а також на обмін досвідом у сфері благодійної діяльності.

5. **Диверсифікація туризму:** Волонтерський туризм має всі шанси стати мега популярним видом туристичної діяльності. Особливо це стосується тих регіонів, що найбільше постраждали від воєнних дій. Волонтерський туризм, на відміну від традиційних видів, пропонує унікальний досвід відпочинку

6. **Організація волонтерських таборів/турів:**

○ **Repair Together** - волонтерська ініціатива, яка передбачає, що молоді люди, у тому числі іноземці, будуть не лише залучатися до розбору завалів і ремонту будинків у деокупованих селах, а й співатимуть і спілкуватимуться між собою. Такі заходи презентуватимуть

поєднання волонтерської роботи із знайомством з культурною спадщиною України.

○ **Будуємо Україну Разом (БУР)** - це волонтерська програма, діяльність якої спрямована на організацію заходів з відбудови житла і створення громадських просторів на всій території України. Програма передбачає залучення молоді з різних регіонів країни, а також з-за кордону. БУР також працює у сфері організації логістики та культурного відпочинку для волонтерів з України та всіх куточків світу.

○ **Іноземні та міжнародні організації:** Різні неурядові організації (НУО) з усього світу часто організують волонтерські поїздки в Україну з якоюсь конкретною метою: надання медичної та гуманітарної допомоги, відновлення об'єктів житлової, комерційної та інженерної інфраструктури.

7. Розвиток спеціалізованого волонтерства: Зі зростанням потреби у відбудові країни дуже актуальним є пошук волонтерів конкретних спеціальностей, зокрема медичних працівників, психологів, інженерів, будівельників, IT-фахівців для організації допомоги у різноманітних проєктах, які стосуються оцінки впливу воєнних дій на стан навколишнього середовища, а також відновлення інфраструктурного забезпечення.

8. Поєднання волонтерської діяльності з розвитком "темного" чи "меморіального" туризм: Найперше йде мова про надання волонтерської допомоги у поєднанні з організацією різних пізнавальних поїздок у ті населені пункти, які зазнали значних руйнувань від збройного нападу країни-агресора. Варто згадати такі міста як Буча, Ірпінь, Бородянка, Гостомель і ще багато інших, які демонструють всі ті масштаби трагедії, до яких призвело повномасштабне вторгнення РФ на територію України.

Говорячи про регіональні диспропорції у розвитку волонтерського туризму, варто виділити такі ключові напрямки (Рис. 12):

1. Прифронтові та деокуповані зони, зокрема східна та південна частина України. У цих регіонах дуже гостро відчувається потреба у наданні гуманітарної допомоги, екстреній відбудові населених пунктів (розбір завалів, ремонт пошкоджених житлових будівель, відновлення об'єктів критичної інфраструктури), медичній допомозі, психологічній підтримці місцевого населення, яке пережило окупацію та зазнає постійних обстрілів. Питання безпеки залишається у цих регіонах найбільш актуальним. Тому тут волонтерська діяльність вимагає найвищого рівня організації і потребує узгодження зі військовими підрозділами та ДСНС.

2. Центральні та північні області України, зокрема Київська, Чернігівська та Сумська області. Тут актуальними є проведення капітальної відбудови зруйнованої житлової, комерційної та інженерної інфраструктури, надання довгострокової соціальної підтримки внутрішньо переміщених осіб (ВПО), відновлення громадських просторів, розробка та реалізація екологічних проєктів, зокрема проведення розмінування лісових масивів і відновлювальних заходів територіальної об'єктів природно-заповідного фонду. Безпекова ситуація тут суттєво краща, ніж у прифронтових районах. Тому центральні та північні області України у питанні безпеки є більш привабливими та доступними як для вітчизняних, так і для іноземних волонтерів.

3. Західні області України вважаються найбільш безпечним регіоном для розвитку волонтерської діяльності. На заході країни

волонтерство асоціюється в основному з організацією роботи з внутрішньо переміщеними особами (ВПО). Найзатребуванішими заходами є облаштування місць для проживання, забезпечення соціальної адаптації, надання психологічної допомоги, розробка різних освітніх проєктів для дітей ВПО, організація гуманітарних хабів для збору коштів і розподілу гуманітарної допомоги на Схід та Південь. Варто відзначити, що Західна Україна володіє всіма необхідними умовами для розвитку волонтерства у поєднанні із збереженням культурної, архітектурної та мистецької спадщини тощо.

Рисунок 12. Географія волонтерської діяльності, за даними опитування Центру демократії та верховенства права (108 респондентів) [1]

Отже, волонтерський туризм – це перспективний вид туристичної індустрії в Україні, розвиток якої залежить від того, як ситуація складеться

у зоні бойових дії, скільки етапів відбудови території країни буде передбачено, а також який буде загальний розвиток України.

Волонтерський туризм є особливо популярним, коли мова йде про подолання наслідків збройної агресії РФ і про післявоєнну відбудову. Його цілком можна розглядати і як інструмент надання допомоги, і як важливий канал міжнародної співпраці у сфері волонтерства, і як хороший варіант культурного обміну, і як можливість формування нового туристичного продукту. Розвиток волонтерського туризму в Україні залежить від багатьох чинників, зокрема забезпечення безпечних умов перебування у країні, створення гнучких умов співпраці між різними волонтерськими організаціями, а також розширення можливостей для реалізації волонтерської діяльності.

Тому можна сказати, що волонтерський туризм в Україні є надзвичайно важливим інструментом у відбудові території країни та формуванні міжкультурного діалогу з найбільш розвиненими країнами світу.

Висновки до Розділу 3

Аналіз сучасного стану, проблем та перспектив розвитку волонтерського та солідарного туризму в Україні, особливо в контексті повномасштабного вторгнення, дозволяє зробити низку важливих висновків:

Повномасштабне вторгнення Російської Федерації суттєво трансформувало волонтерський туризм в Україні, переорієнтувавши його з екологічних та культурних проєктів переважно на подолання наслідків війни. Його сучасна сутність полягає у поєднанні подорожей із наданням конкретної допомоги у відбудові територій, реалізації гуманітарних проєктів та підтримці постраждалих громад, що здійснюється в умовах підвищеної небезпеки.

Волонтерська діяльність, що включає елементи туризму, охоплює широкий спектр напрямків. Серед ключових виділяють: гуманітарну допомогу (збір, доставка, розподіл, робота на місцях, підтримка ВПО), відбудову та ремонт (розбір завалів, відновлення житла та інфраструктури, прибирання територій), допомогу військовим та ветеранам (збори коштів, закупівля необхідного, плетіння сіток, допомога у шпиталях, психологічна підтримка, автоволонтерство, навчання), медичну допомогу (робота медиків, доставка обладнання, навчання тактичної медицини), допомогу дітям та освіту, психологічну підтримку, допомогу тваринам, а також інформаційне волонтерство та спеціалізовану допомогу від фахівців різних профілів.

Рушійною силою є емпатія та бажання особисто долучитись до допомоги постраждалим та підтримати Україну. У русі беруть участь як українці, так і значна кількість іноземних громадян та організацій, що демонструють міжнародну солідарність. Іноземці прагнуть надати допомогу, побачити наслідки війни на власні очі та поспілкуватись з місцевими. Ключовими учасниками є міжнародні та національні неурядові організації, діаспора, окремі волонтери.

Незважаючи на динамічний розвиток, волонтерський туризм в Україні стикається з низкою системних проблем:

- **Безпекова ситуація:** Найгострішим викликом залишається пряма загроза життю та здоров'ю волонтерів через активні бойові дії, обстріли та заміновані території, особливо у прифронтових регіонах. Це обмежує можливості для широкого залучення.
- **Нерозвинена інфраструктура:** Зруйнована транспортна та інженерна інфраструктура ускладнює логістику, бракує безпечного та доступного житла, а також недостатньо розвинена організаційна інфраструктура для належної підготовки та супроводу волонтерів.

- Брак консолідованої інформації та координації: Відсутність єдиної національної платформи ускладнює пошук достовірних проєктів та перешкоджає ефективній координації між різними організаціями, що призводить до фрагментації та дублювання зусиль.

- Законодавчі та бюрократичні перешкоди: Існуюча нормативно-правова база не повною мірою врегульовує статус іноземних волонтерів, процедури отримання віз/дозволів на проживання для довготривалого перебування є складними, хоча і триває робота над спрощенням. Адміністративні труднощі виникають при організації проєктів.

- Фінансові обмеження: Багато організацій відчувають хронічну нестачу коштів на операційні витрати, логістику, спорядження та страхування. Часто витрати лягають на самих волонтерів. Доступ до державного/місцевого фінансування є складним, а вартість страхування оподатковується, що створює бар'єри.

- Кваліфікаційний аспект: Нерідко спостерігається невідповідність навичок волонтерів реальним потребам, особливо у специфічних сферах, як-от будівництво, медицина чи психологічна допомога.

- Психологічне навантаження: Робота в складних умовах, контакт з постраждалими та спостереження за руйнуваннями викликають сильний психологічний тиск та ризик емоційного вигорання. Часто бракує системної психологічної підтримки.

- Інші виклики: Мовний бар'єр для іноземців, недостатня попередня підготовка волонтерів, сезонність та нерівномірність волонтерських потоків, можлива диспропорція з орієнтацією на іноземців, нереалістичне медіа-висвітлення, технологічні бар'єри та нерегульовані питання страхування і відповідальності.

Важливою складовою є необхідність дотримання етичних принципів та прозорості діяльності, уникнення практик "туризму білого рятівника" та неетичного волонтерства, забезпечення відповідності допомоги реальним потребам та уникнення заміщення оплачуваної праці місцевих жителів.

Попри виклики, волонтерський туризм в Україні має значний потенціал для розвитку, особливо в контексті пост-воєнної відбудови країни, де очікується велика потреба у волонтерах.

Волонтерський туризм може сприяти формуванню позитивного міжнародного іміджу України, розвитку інфраструктури, поглибленню міжкультурних зв'язків, диверсифікації туристичної діяльності, розвитку спеціалізованого волонтерства та поєднанню з "темним" або "меморіальним" туризмом для демонстрації наслідків війни. Перспективним є розвиток волонтерських таборів та турів.

Потреби та безпекова ситуація різняться за регіонами. Прифронтові та деокуповані зони потребують гуманітарної допомоги та екстреної відбудови в умовах високого ризику. Центральні та північні області сфокусовані на капітальній відбудові, роботі з ВПО та екологічних проєктах, будучи більш безпечними. Західні області є найбезпечнішими, діяльність зосереджена на ВПО, хабах та поєднується зі збереженням культурної спадщини.

Для успішного розвитку та реалізації потенціалу волонтерського туризму необхідний комплексний, скоординований та стратегічний підхід. Ключовими умовами є забезпечення безпечних умов перебування волонтерів, створення сприятливих умов для ефективної роботи, подолання правових та фінансових бар'єрів, налагодження ефективної координації, надання психологічної підтримки та формування об'єктивного образу волонтерської діяльності. Також важлива підтримка з боку держави та інтеграція у туристичну індустрію.

Таким чином, волонтерський туризм в Україні в умовах війни є багатограним явищем, що має глибокі соціальні, гуманітарні та навіть економічні наслідки. Його розвиток тісно пов'язаний із військовими викликами та потребами суспільства. Попри значні проблеми, передусім безпекового, інфраструктурного, організаційного та правового характеру, волонтерський туризм має величезний потенціал стати важливим інструментом у процесі відновлення країни, зміцнення міжнародних зв'язків та формування її позитивного іміджу на світовій арені за умови системного вирішення існуючих проблем та належної державної підтримки.

ВИСНОВКИ

У результаті проведеного комплексного дослідження теоретичних засад, сучасного стану, проблем та перспектив розвитку волонтерського і солідарного туризму, з особливим акцентом на їхній ролі та специфіці в Україні в умовах воєнного стану та повоєнного відновлення, було зроблено такі основні висновки та сформульовано відповідні пропозиції.

1. Встановлено, що волонтерський та солідарний туризм є важливими формами суспільної активності та туристичної діяльності, що базуються на принципах добровільності, суспільної користі, соціальної справедливості та прагненні до позитивних змін. Дослідження теоретичних основ виявило їхню багатогранну природу, що охоплює соціальні, економічні, культурні, екологічні та гуманітарні аспекти. Історичний аналіз становлення волонтерського туризму засвідчив його еволюцію від спорадичних проявів до організованого глобального руху, що реагує на актуальні суспільні виклики.

2. Аналіз загальних характеристик розвитку волонтерського туризму в Україні продемонстрував його значну активізацію, особливо після 2014 року та з початком повномасштабного вторгнення росії у 2022 році. Цей період відзначений безпрецедентним сплеском як внутрішнього, так і міжнародного волонтерського руху, спрямованого на підтримку Збройних Сил України, допомогу внутрішньо переміщеним особам та постраждалим громадам. Оцінка міжнародної волонтерської допомоги підтвердила її критичну важливість у наданні гуманітарної підтримки, експертних знань, а також у приверненні уваги світової спільноти до подій в Україні.

3. Сучасний стан волонтерського туризму в Україні характеризується домінуванням напрямів, пов'язаних із подоланням наслідків війни: надання гуманітарної допомоги, участь у відновлювальних роботах, психосоціальна підтримка, допомога медичним закладам та

соціальним службам. Розвиваються нові форми, такі як "донат-туризм". Водночас виявлено, що ця діяльність часто є недостатньо координованою та стикається з численними викликами. На перспективу, після завершення активних бойових дій, волонтерський туризм має значний потенціал трансформуватися в інструмент довгострокової відбудови та розвитку громад.

4. Ідентифіковано комплекс ключових проблем, що стримують ефективний розвиток волонтерського туризму в Україні. До них належать: недостатньо розвинена організаційна інфраструктура та брак координації зусиль; інформаційні бар'єри та відсутність єдиної платформи для волонтерів та організацій; недосконалість нормативно-правової бази, що регулює статус (особливо іноземних) волонтерів та процедури їхньої діяльності; фінансові обмеження та нестача ресурсів у волонтерських організацій; проблеми з безпекою, страхуванням та психологічною підтримкою волонтерів; низький рівень кваліфікації та спеціалізованої підготовки учасників; мовні бар'єри для іноземців; відсутність чіткої державної стратегії підтримки та розвитку цього напрямку.

5. Підтверджено дослідницьку гіпотезу про те, що волонтерський та солідарний туризм в Україні, попри існуючі значні виклики, зумовлені війною та системними проблемами, володіють суттєвим потенціалом для надання допомоги, сприяння соціально-економічному відновленню, зміцненню міжнародної солідарності та позитивного іміджу країни. Реалізація цього потенціалу вимагає розробки та впровадження цілеспрямованої державної політики, ефективних механізмів підтримки та координації. На основі цього обґрунтовано перспективні напрями та розроблено практичні рекомендації, що включають: удосконалення нормативно-правового забезпечення; створення національної координаційної платформи; розробку програм навчання та підготовки волонтерів; запровадження механізмів фінансової підтримки

волонтерських організацій; посилення заходів безпеки та психосоціального супроводу; активне міжнародне співробітництво; інтеграцію волонтерського та солідарного туризму до стратегій повоєнного відновлення та розвитку територіальних громад. Особливу увагу приділено ролі солідарного туризму у підтримці та реабілітації вразливих груп населення.

Практичне значення отриманих результатів полягає у можливості їх використання органами державної влади та місцевого самоврядування, волонтерськими, громадськими та міжнародними організаціями для розробки стратегій, програм та конкретних заходів, спрямованих на підвищення ефективності, безпеки та сталості волонтерського та солідарного туризму в Україні.

Перспективи подальших досліджень можуть бути пов'язані з поглибленим вивченням довгострокового впливу волонтерського туризму на соціально-економічний розвиток конкретних українських громад, дослідженням ефективності різних моделей "донат-туризму", аналізом психологічних аспектів участі у волонтерській діяльності в умовах екстремальних ситуацій, а також розробкою механізмів інтеграції солідарного туризму в системи соціального захисту та реабілітації.

Загалом дослідження показало, що волонтерський та солідарний туризм є не лише формами подорожей, але й дієвими інструментами суспільних перетворень. В умовах України їхній розвиток та підтримка можуть зробити значний внесок у подолання наслідків війни, консолідацію суспільства та розбудову стійкого й справедливого майбутнього.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аналіз результатів опитування щодо правових питань, пов'язаних з діяльністю волонтерів в Україні (березень 2023 року) [Електронний ресурс] / Наталія Повтарь, Михайло Сташук // Центр демократії та верховенства права. – 2023. – 19 квітня. – URL: <https://cedem.org.ua/analytics/analiz-opytuvannya-volontery/> (дата звернення: 24.04.2025).

2. Будуємо Україну разом [Електронний ресурс] / ГО «Будуємо Україну разом». – URL: <https://bur.org.ua/> (дата звернення: 24.04.2025).

3. Відбулася презентація ГІС та звіту з оцінки збитків Миколаєва [Електронний ресурс] // SoftPro. – 2022. – 24 грудня. – URL: <https://softpro.ua/en/vidbulasja-prezentacija-gis-ta-zvitu-z-ocinki-zbitkiv-mikolaeva> (дата звернення: 24.04.2025).

4. Громадянське суспільство України в умовах війни: звіт з комплексного соціологічного дослідження [Електронний ресурс] / [лютий 2024]. URL:

https://ednannia.ua/images/Procurements/%D0%93%D1%80%D0%BE%D0%BC%D0%B0%D0%B4%D1%8F%D0%BD%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B5_%D1%81%D1%83%D1%81%D0%BF%D1%96%D0%BB%D1%8C%D1%81%D1%82%D0%B2%D0%BE_%D0%A3%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D0%B8_%D0%B2_%D1%83%D0%BC%D0%BE%D0%B2%D0%B0%D1%85_%D0%B2%D1%96%D0%B9%D0%BD%D0%B8_%D0%B7%D0%B2%D1%96%D1%82_%D0%B7_%D0%BA%D0%BE%D0%BC%D0%BF%D0%BB%D0%B5%D0%BA%D1%81%D0%BD%D0%BE%D0%B3%D0%BE_%D1%81%D0%BE%D1%86%D1%96%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B3%D1%96%D0%B4%D0%BD%D0%BE%D0%B3%D0%BE_%D0%B4%D0%BE%D1%81%D0%BB%D1%96%D0%B4%D0%B6%D0%B5%D0%BD%D0%BD%D1%8F.pdf (дата звернення: 22.04.2025).

5. Гуманітарка у 2022-му: хто скільки отримав і яка ситуація на Херсонщині, Харківщині і Сумщині? [Електронний ресурс] / Рух ЧЕСНО. – 2023. URL: <https://www.chesno.org/post/5476/> (дата звернення: 23.04.2025).

6. Гуманітарна ситуація в Україні: обстріли, нестача фінансування і мільйони людей, які потребують допомоги [Електронний ресурс] // НМН. – [Рік публікації невідомий]. URL: <https://hnh.news/12416/gumanitarna-sytuacziya-v-ukrayini-obstrily-nestacha-finansuvannya-i-miljony-lyudej-yaki-potrebuyut-dopomogy/> (дата звернення: 22.05.2025).

7. ДСНС та поліція показали наслідки ракетної атаки на Київ. ФОТО [Електронний ресурс] / Ольга Скотнікова // Вечірній Київ. – 2024. – 7 лютого. URL: <https://vechirniy.kyiv.ua/news/94621/> (дата звернення: 24.04.2025).

8. Дослідження сфери благодійності в Україні 2024: у цифрах, інсайтах та висновках [Електронний ресурс] / Zagoriy Foundation. – 2024. – URL: <https://zagoriy.foundation/publications/doslidzhennya-sferi-blagodijnosti-v-ukrayini-2024-u-cifrax-insajtax-ta-visnovkax/> (дата звернення: 23.04.2025).

9. ЕМОЦІЙНЕ ВИГОРАННЯ У ВОЛОНТЕРІВ (НА ПРИКЛАДІ РІВНЕНСЬКОЇ ОБЛАСТІ) [Електронний ресурс] / Н. О. Теренда, Л. І. Сеньчук, О. Н. Литвинова, Н. Я. Панчишин, Л. П. Запорожан // Вісник соціальної гігієни та організації охорони здоров'я України. – 2024. – № 2 (100). – С. 44. URL: <https://ojs.tdmu.edu.ua/index.php/visnyk-gigieny/article/download/14786/13619/48065>. (дата звернення: 23.04.2025).

10. Зображення [Електронний ресурс] / Україна.UA. – 2024. – URL: https://war.ukraine.ua/wp-content/uploads/2024/10/Snapinsta.app_461849411_412151471903609_1402938634227590064_n_1080-768x576.jpg (дата звернення: 24.04.2025).

11. Івануник, В. (2022). Туристичний менеджмент [Електронний ресурс] : [Навчальний посібник]. – Чернівці : Чернівецький національний

університет імені Юрія Федьковича. URL:
<https://geotour.chnu.edu.ua/media/cosclxcs/turystychnyi-menedzhment-ivanunik-2022.pdf> (дата звернення: 20.05.2025).

12. Карта правових реформ для громадянського суспільства в Україні: 2020 [Електронний ресурс] / Центр демократії та верховенства права. – 2020. URL: https://cedem.org.ua/wp-content/uploads/2020/09/Final_UKR_Karta-pravovyh-reform-dlya-gromadyanskogo-suspilstva-v-Ukrayini-2020.pdf (дата звернення: 23.04.2025).

13. Квале, С. (2009). InterViews: Learning the Craft of Qualitative Research Interviewing (2nd ed.). SAGE Publications.

14. Миколаївський національний аграрний університет. Соціологія і політологія [Електронний ресурс] : курс лекцій. – Миколаїв : МНАУ, 2023. – 161 с. URL: <https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/14368/1/sociologiya-i-politologiya-kurs-lekcij-242-mb.pdf> (дата звернення: 20.04.2025).

15. Мотивація волонтерів та психологічні наслідки участі у волонтерській діяльності, допомоги [Електронний ресурс] / SWPS Університет. URL: https://swps.pl/images/DOKUMENTY/%D0%97%D0%B2%D1%96%D1%82%D1%82%D0%B0_%D1%80%D0%B5%D0%BA%D0%BE%D0%BC%D0%B5%D0%BD%D0%B4%D0%B0%D1%86%D1%96%D1%97_%D0%BE%D1%80%D0%B3%D0%B0%D0%BD%D1%96%D0%B7%D0%B0%D1%82%D0%BE%D1%80%D0%B0%D0%BC_%D0%B2%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%BD%D1%82%D0%B5%D1%80%D1%81%D1%82%D0%B2%D0%B0_%D1%82%D0%B0_%D1%96%D0%BD%D1%81%D1%82%D1%80%D1%83%D0%BA%D1%86%D1%96%D1%8F_%D0%B4%D0%BB%D1%8F_%D0%B2%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%BD%D1%82%D0%B5%D1%80%D1%96%D0%B2.pdf (дата звернення: 23.04.2025).

16. Оцінка потреб на відновлення України. Грудень 2023: швидка оцінка пошкоджень та потреб [Електронний ресурс] / Уряд України, Група Світового банку, Організація Об'єднаних Націй, Європейський Союз. – Грудень 2023. URL: <https://www.worldbank.org/uk/country/ukraine/publication/ukraine-recovery-needs-assessment-december-2023> (дата звернення: 22.04.2025).

17. Перебування в Україні іноземних волонтерів: актуальний стан, виклики та законодавчі рішення [Електронний ресурс] / Центр демократії та верховенства права. – 2024. URL: <https://cedem.org.ua/news/inozemni-volontery-v-ukrayini/> (дата звернення: 23.04.2025).

18. Підтримка волонтерів які працюють на території де існує мінна небезпека [Електронний ресурс] / Save Ukraine. URL: <https://saveukraine.co.ua/?p=12953> (дата звернення: 23.04.2025).

19. Річний звіт 2024 [Електронний ресурс] / Будуємо Україну разом. – 2025. URL: <https://www.bur.org.ua/wp-content/uploads/2025/02/richnyj-zvit-2024.pdf> (дата звернення: 24.04.2025).

20. Україна: план гуманітарних потреб і реагування 2024 р. [Електронний ресурс] / Управління ООН з координації гуманітарних справ (УКГС ООН), Гуманітарна команда країни та партнери. – 2024. URL: <https://www.unhcr.org/ua/sites/ua/files/legacy-pdf/Ukraine-HNRP-2024-Humanitarian-Needs-and-Response-Plan-EN-20240110.pdf>. (дата звернення: 23.04.2025).

21. Чому волонтерів не страхують і як це змінити [Електронний ресурс] / Центр демократії та верховенства права. – 2024. URL: <https://cedem.org.ua/news/chomu-volonteriv-ne-strahuyut/> (дата звернення: 23.04.2025).

22. ACAPS. УКРАЇНА: Щоквартальне оновлення даних про гуманітарний доступ [Електронний ресурс] : [Тематичний звіт]. – 2024. – URL:

https://www.acaps.org/fileadmin/Data_Product/Additional_resources/20241024_ACAPS_Thematic_report_Ukraine_Quarterly_Humanitarian_Access_update_Translation.pdf (дата звернення: 19.04.2025).

23. Consolidated Report: One Year of Response in Ukraine [Електронний ресурс] / Caritas. – 2023. URL: https://www.caritas.org/wordpress/wp-content/uploads/2023/06/Consolidated-Report-One-Year-of-Response-in-Ukraine_FINAL.pdf. (дата звернення: 23.04.2025).

24. Economic Potentials of Tourism for Jordan: Input-Output Analysis [Електронний ресурс] // Journal of Economic and Administrative Sciences. – 2022. URL: <https://jjournals.ju.edu.jo/index.php/jjes/article/download/221/81/439> (дата звернення: 20.04.2025).

25. International Social Tourism Organisation. Montreal Declaration [Електронний ресурс]. – 2020. URL: <https://isto.international/wp-content/uploads/2020/02/Declaration-Montreal-EN.pdf> (дата звернення: 19.04.2025).

26. Repair Together [Електронний ресурс] / Волонтерська Платформа. – URL: <https://platforma.volunteer.country/organizations/repair-together> (дата звернення: 24.04.2025).

27. Russian Offensive Campaign Assessment, May 19, 2025 [Електронний ресурс] // Інститут вивчення війни (ISW). – 2025. URL: <https://www.understandingwar.org/sites/default/files/Russian%20Offensive%20Campaign%20Assessment%2C%20May%2019%2C%202025%20%28PDF%29.pdf> (дата звернення: 20.05.2025).

28. The Economic Impact of Tourism. An Input-Output Analysis [Електронний ресурс] // ResearchGate. – 2009. URL: https://www.researchgate.net/publication/46557029_The_Economic_Impact_of_Tourism_An_Input-Output_Analysis (дата звернення: 20.04.2025).

29. Volunteering in Ukraine: challenges, prospects and innovative solutions [Електронний ресурс] / HMH. – 2024. URL: <https://hmh.news/en/8381/volunteering-in-ukraine-challenges-prospects-and-innovative-solutions/> (дата звернення: 22.04.2025).

30. VOLUNTEER TOURISM AS A TOOL FOR SOCIAL INTEGRATION OF FORCEDLY DISPLACED PERSONS DURING THE RUSSIAN MILITARY INVASION [Електронний ресурс] : [Наукова публікація]. – 2025. URL: https://www.researchgate.net/publication/371454512_VOLUNTEER_TOURISM_AS_A_TOOL_FOR_SOCIAL_INTEGRATION_OF_FORCEDLY_DISPLACED_PERSONS_DURING_THE_RUSSIAN_MILITARY_INVASION (дата звернення: 19.04.2025).